

ÉLETTEREK

Lakóterek használatának és kialakításának változásai Hanoiban

BME - Építőművészeti Doktori Iskola

2017. I.félév

Giap Thi Minh Trang

Témavezető: DLA Major György

Opponens: PhD Kerékgyártó Béla

Bevezetés

Hanoiban a 2000-s évek óta rohamosan megnöttek a magas emeletes társas lakóházak száma. A vidékről való bevándorlók száma hihetetlenül megugrott a szabad kereskedés piac megnyitása után. A lakhatási igények kielégítésére igen gyorsan épültek meg nagy számban az új lakóépületek. Az 1986-s Đõi Mõi politika után a magas építésű lakóépületek, a társasházak építése leginkább magán befektetésűek, ezeknek céljai a maximális anyagi nyereség elérése. Az újépítésű lakóépületek sok ember számára biztosított és biztosít továbbra otthont.

Kérdés, hogy az új lakókörnyezetek mennyire képesek kielégíteni a lakók igényeit. A lakóhellyel szemben támasztott igényeket két csoportba osztottam: a modern életmódból adódó szükségletek, és a hagyomány szokásokból származó - még fenn álló - igények. A Hanoiban épült társasházak kialakítása során a befektetők kérésére a tervek szinte kizárólag a modern életstílust kielégítésére koncentrálnak, háttérbe szorítva a vietnami hagyományos életmódot, a kulturális tevékenységeket, a közösségi élet igényeit.

A dolgozat a hanoi különböző lakóhelyek átalakulásának tanulmányozásával foglalkozik. Rá kíván mutatni arra, hogy a tradicionális építészettől a városi lakókörnyezetek kialakulása és változása folyamán milyen hagyományos értékek maradtak meg, mik tűntek el, milyen adaptációi vannak és milyen hiányosságai vannak a hanoiban épült új lakóépületeknek.

Motiváció - Témaválasztás

Az ember és a tér viszonya, az emberek térben való mozgása és térhasználata, egy egyedi csoport számára kialakított speciális téri igények kielégítése. Tervezőként régóta foglalkoztatnak ezek a kérdések.

Vietnamból 1993-ban költöztem Budapestre a családommal. A 2006-ban történt Hanoi látogatásom idején már építész hallgatói szemmel jártam be a várost. Ekkor kezdtem felfigyelni arra, hogy a hanoiak másképpen használják a rendelkezésre álló tereket (közterek, lakóterek, középületek terei) mint a budapestiek. Az egyik legérdekesebb lakókörnyezet a lakótelepek, melyek hasonlóan a 50-80 között épültek meg mind Vietnamban és Magyarországon szerte. Mindkét esetben már a 90-s években jelentkeztek problémák egyaránt az épületek minőségével és azok használatával kapcsolatban. Az eltérő földrajzi helyzet és klíma, a különböző gazdasági helyzet, életmód, hagyomány és szokások miatt a jelentkező problémák is eltérő tendenciát mutatnak.

2009-ben védett diploma munkám témája: "Vietnami Kulturális Központ Budapesten". Már a téma megjelölése előtt több éven keresztül megfigyeltem a Budapesten élő vietnamiak térhasználatát a

középületekben a vietnami közösség számára szervezett eseményeken¹. Ennek eredményeképpen született a 'folytonos' tér kialakítása a tervben.

Az egyetem elvégzése óta oda-vissza ingázom a két ország között. Így több lehetőségem adódott, hogy még több különböző és eltérő helyzetekben megfigyeljem az emberek térhasználatát Hanoi-ban, melyeket akarva akaratlanul is folyton összehasonlítottam a Budapesten tapasztaltakkal.

A kutatásom vizsgálati területe a lakóépületre, a lakókörnyezetre koncentrálódik. A lakóépületek fejezi ki legjobban egy társadalom szociális, gazdasági helyzetét, és ebben jelenik meg leginkább az életmód szokásainak változásai. *“A szociális megnyilvánulások mint az emberek, ember csoportok viselkedése, a család felépítés, a társadalmi rendszer, a jogviszonyok mind befolyásolják az épített környezetet, de legjobban a lakóházunkban jelenik meg”* állítja Nguyễn Khắc Tụng (20). Az utóbbi években a *“lakáskérdést szinte minden országban általában túlzottan technikai szempontból nézik, kevés figyelmet fordítanak a lakók szociális, vallási stb. értékeire, preferenciáira, viselkedésére”* fogalmazta meg Hardie (6) 1989-ben. Ez a megállapítás napjainkban talán még jobban érvényesül.

A téma választásomat nagy mértékben befolyásolta, hogy 2012-ben elkezdtem dolgozni a Hanoi Építészeti Egyetem Lakóépülettervezési Tanszéken. Itt lehetőségem volt első kézből betekinteni a vietnami lakhatás aktuális helyzetére, problémáira, és kialakulására. Konzulensként pedig érdekes volt megfigyelni a hallgatók és oktatók felfogása, megközelítése a lakóhelyek tervezésének kérdésében, mely különbséget mutatott a BME-n tapasztaltakkal a hallgatói időszakból. A tanszéken különösen érdekesnek találják a téma felvételét, a hanoi lakóépületek változás folyamatának összehasonlítását külföldi lakóhelyek változásával. Annál is inkább mert ezzel még nem sokat foglalkoztak.

A dolgozatban ebben a félévben a Hanoi lakóhelyek, a lakókörnyezet változásának folyamatával foglalkozom. Keresem a hétköznapi tevékenységeket, a hagyományos szokásokat a régiben, az új életmódot az újban. Keresem a régit a régiben, a régit az újban, az újat a régiben és az újat az újban. A klíma és a helyi adottságokból származó épület kialakítást befolyásoló tényezőket a dolgozatban csak mellékesen tárgyalom. Mint ahogy Amos Rapoport a *“House form and Culture”* (1) könyvében is megerősítette nem a klíma a legmeghatározóbb a házforma kialakításában, hanem a tevékenységekből, a vallásból adódó szükségletek. Szerinte az életmód és a vallás, a babona sok esetben az anti-klíma lakóépületeket produkál.²

¹ A Budapesten élő Vietnami közösség évente több alkalommal tartanak közösségi rendezvényt: nemzeti ünnepek, hagyományos ünnepek (Hold új év, Vietnami Gyereknap)..., illetve több kisebb közösség tevékenységei, klubok működnek.

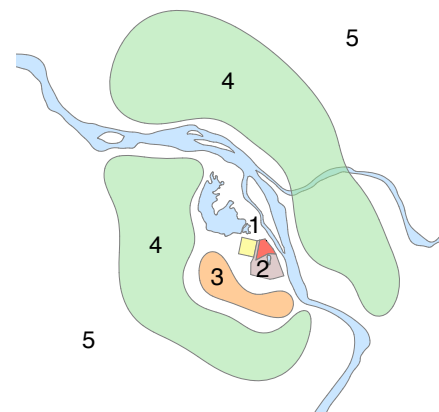
² A Cham nép (Közép-Vietnam) a házaikat és az utcákat a borzalmas napsütésnek tesznek ki, elkerülve a fákat és annak árnyékait. Ennek egyik oka, mert félnek a villám csapásától. Másfelől abban hisznek, hogy a fák lombjaiban és az árnyékokban gonosz szellemek laknak. (15)

A téma tudományos kontextusba való helyezése

Hanoi város felépítése az időbeni kialakulásának megfelelően zónákra oszthatóak: 1. Citadella és óváros, 2. francia negyed, 3. szocialista lakótelepek, 4. új város rész, 5. Hanoi felügyeletéhez tartozó vidéki területek. Az egyes zónák utcai szerkezetének struktúrája, az épületek stílusa, építészeti formák teljesen eltérőek, így az egyikből a másokba való váltás könnyen felismerhető. A mai óváros területén - kedvező fekvésének köszönhetően - már a X. század előtt kereskedelmi központ volt. A környező falvakban élő földműveléssel és különböző kézműves szakmákkal foglalkozó emberek ide hozták termékeiket az ideiglenesen megtartott piacra. Az utazásból származó nehézségek miatt eleinte csak a félcsaládot, majd az egész család az "új földre" területére költöztek. Ily módon lassan lépésről lépésre nagyjából a 15. században alakult ki a mai Hanoi város szerkezete.

A terület alakulása és változása spontán történt, komolyabb állami szervezés és beavatkozása nélkül. A történelmi könyvek feljegyzései szerint ebben az időszakban egyetlen egy szabály létezett a lakóházakra vonatkozóan, mely egész Észak-Vietnam területére és kizárólag a házak méretére és anyagára vonatkozott.³ E szerint a polgárok háza nem lehet nagyobb és magasabb a közösségi házagnál, a templomoknál, vagy a hivatalnokok, a kapitányok házánál. Az ő házaik pedig nem lehet nagyon a király családtagjainak házánál. Építési anyagból csak fát, nádat és földet használhattak. A város szerkezetére vonatkozóan nem voltak szabályozások. A francia hódítók megjelenésével az óváros arculata és szerkezete is kisebb-nagyobb változásokon esett át. Egy hálós utcai szerkezetű új városrész, a "khu phố Tây", a "Nyugati emberek városa" vagy "francia negyed" öleli körbe az óvárost, francia stílusú villákkal, palotákkal. A város következő nagyobb beavatkozása, mint a harmadik gyűrű kialakulása 1956-1986 közé tehető. Ez idő alatt számos kisebb-nagyobb lakótelep épült az Európában elterjedt lakótelepek mintájára, az állam befektetése által. A dolgozatban továbbiaknak KTT-nak ("khu tập thể") vagy a "szocialista lakótelep"-nek nevezzük. 1986 után, a szabad kereskedés megnyitása után a 90-s és 2000-s évektől indult meg a magánbefektetésű projektek megépítése. Ezek az új lakóépület együttesek, lakónegyedek ("khu chung cư" - CC) a modern életmód szükségleteit igyekeztek kielégíteni. Nyugatról, Európától, Amerikából kölcsönzött modelleket vették alapul a befektetők és a tervezők, figyelmen kívül hagyva a helyi szokásokat és szükségleteket.

2008-ban a város területét kiterjesztették, hozzá csatolták az öt körülölelő városokkal, községekkel, és egyéb vidéki területekkel. A város területe hirtelen 1000 km²-ről 3.328,9 km²-re ugrott, lakossága pedig



Hanoi zónái:

- 1. Citadella
- 1. óváros
- 2. francia negyed
- 3. szocialista negyed
- 4. új városrész
- 5. vidéki terület

³ A 11. században foglalmazták meg és egészen a 19. századig tartott, a franciák megjelenésével

6.232.940-ra ugrott. 2015-s népszámlálás szerint a fővárosnak 7.588.150 lakója volt⁴. Hanoi népességének folyamatos növekedése (részben a születési szám növekedése, és részben a vidékről való beköltözések miatt) a város lakóhelyek tanulmányozásának szükségessége nem is kérdéses. Inkább az a kérdés, hogy milyen lakóhelyeket hozunk létre a városi környezetben.

Az észak-vietnami és hanoi lakóhelyek bemutatásával sokan foglalkoztak és foglalkoznak folyamatosan, sok könyv és több kutatás is született a témában. A téma feltárása legfőképpen két eltérő megközelítés alapján történik. Az egyik egy-egy lakóhely típus kialakulásának bemutatására koncentrálnak, a másik egy-egy lakóhely változását, átalakulását tanulmányozza. A legtöbb esetben az írások az észlelteket, az alaphelyzet vagy változások fázisait, illetve csak külön-külön vizsgálják egy-egy épülettípust. A lakóterek kialakulásának és változásának befolyásoló tényezőivel leginkább a népi építészettel foglalkozó kutatók és írók foglalkoznak, az óvárosi lakóházak elemzői kevesebben vannak. A szocialista lakótelepek esetében szinte alig foglalkoznak az okokkal, csak megoldást igyekeznek keresni a jelenlegi problémára (felújítás, bővítés, bontás). Az eltérő lakóhelyek kialakulása és változása, a különböző lakóhely típusok közötti transzformálásával kapcsolatban eddig nem találkoztam.

Az egyik legelismertebb vietnami népi építészet kutató Nguyễn Khắc Tụng könyveiben minden részletről ismerteti számunkra a hagyományos falvak felépítését és a falusi lakóházakat. Đặng Đức Quang tanulmánya *“A lakóházak, falusi lakóházak átalakulása kereskedelmi szempontból”* címmel részletesen tárgyalja a falusi lakóházak átalakulását a mezőgazdasági lakóháztól a kereskedelmi célú lakóház kialakulásáig a gazdasági helyzet megváltozásával. *“Kultúra és az Észak Vietnam Delta népi építészet kapcsolata”* című PhD dolgozatban Khuát Tân Hưng az észak-vietnami falui építészet mutatja be a kezdetektől. A főhangsúly a “Viet” nép kultúrájának, hagyományának hatása a népi építészet kialakulására, mind a terek létrejöttére, azok használatára, a ház részleteinek díszítésére. Legújabban, 2016-ban a francia és vietnami kutatók együttműködésével megjelent *“Hà Nội, a Metropolis in the Making, The Breakdown in Urban Integration of Villages”* című könyvben a várost körül ölelő falvakat vizsgálja. A falvak a várossal való összeolvadást, az életmód megváltozásának eredményeképpen a falvak szerkezetének és arculatának változás folyamatát követi végig. Chu Quang Trứ építész és történész *“Hanoi népi építésze”* című könyve Hanoi óvárosának lakóházainak kialakulásának folyamatáról számol be egészen a 20. század végéig. Érdekesebb óvárosi lakóházakról született írások, kutatsok: Trần Hưng, Nguyễn Quốc Thông: *Thang Long - Ha Noi tíz évszázados várossá vállalása*, André Casault canadai egyetemi tanár vezetésével folytatott kutatás: *The Habitat of Ha Noi*, Tó Kiên disztertációja: *Tube Houses in Hanoi's Old Quarter*.

⁴ Statisztikai Hivatal (Tổng cục thống kê), Hà Nội (i17)

A szocialista lakótelepek és az új lakónegyed lakótereivel és lakókörnyezetével kapcsolat született érdekesebb írások: Dương Đức Tuấn: *Hanoi régi társasházak építészeti terek felújítása, az ideiglenes és állandó lakóhelyek feltételeinek kielégítésével*. Ebben az író részletesen rámutat a hanoi lakótelepek kialakulásának folyamatára, majd megoldást kívánt bemutatni annak problémáira. *“Lakóterek kialakításának új lehetőségei Vietnamban közeli jövőben 1995-2005 között”* című írásban Đặng Tố Tuấn a hanoi-i lakóhelyek elemzését követően megoldásokat vázolt fel a lakások kialakításra nézve. Pham Trong Thuat kutatása *“Közterek szervezése a Hanoi lakóegységekben”* a társasházak közttereinek használatáról szól. A különböző országok példáinak elemzése fejezetében a köztterek, a közösségi terek használatának igényeit adott nép, nemzet térhasználati identitásával, egyedi igényeivel állítja párhuzamba.

Hanoi kontextusában az eltérő lakóház típusok átalakulásának, fejlődésének összefűzésével átfogóan még nem foglalkoztak eddig, vagy csak felszínesen érintették azt. Abban az esetben is csak adatok, mennyiségek felsorolásával, összehasonlításával, nem pedig azok változásának, használati eltérések kulturális szempontból, az életmód megvizsgálásával, a tevékenységek összehasonlításával...stb. *“Gazdaság, társadalom, kultúra, földrajzi helyzet és nemzeti identitás meghatározza a lakóházat, és fordítva a lakóház is őszintén és tisztán tükrözi ezeket”*.(22) A dolgozatban a lakóházak, lakókörnyezet használatát a hagyományos szokások, az emberek életmódjának szemszögéből vizsgálja.

Kutatás menete, tartalma

A 2016-17 első félévet Hanoiban töltöm. Ez idő alatt a város különböző lakóhely típusait tanulmányoztam.

Anyaggyűjtés: a témában fellelhető a nyomtatott források keresése: szakmai könyveket, publikált kutatásokat, PhD-s dolgozatokat. Emellett a Hanoi Építészeti Egyetemen és a városi építésügyi osztályokon gyűjtöttem adatokat, felméréseket és térképeket.

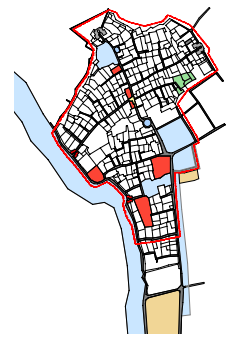
Felmérés: a dolgozatban részletesen tárgyalt helyszíneket személyesen bejártam, személyes megfigyeléseket és felméréseket végeztem. Hosszabb, rövidebb beszélgetéseket, interjúkat készítettem a lakókkal, mely gazdagította az adott lakóhely megértését, értelmezését.

A lakóhelyek tanulmányozását külön-külön végeztem, azonban azok átalakulásának és változásainak folyamatát megpróbálom összefűzni, kerestem az összefüggéseket egyikből a másikba.

A dolgozatban négy lakókörnyezet típus tanulmányozásával foglalkozom:

- észak-vietnami népi építészet,
- Hanoi óváros lakóháza: 15. századtól máig
- “szocialista” lakótelepek: 1956-86-tól máig
- új építésű lakónegyed: 1990-máig

A kutatás során a választott eseteket igyekeztem átfogóan tanulmányozni. A lakóhelyek tágabb környezetét (település), annak szerkezeti felépítését, és kapcsolatát, illetve párhuzamosan a lakóhelyek, lakások kialakulását, átalakulás folyamatát is vizsgáltam. Ezt követően a négy lakókörnyezetet három fő vizsgálati területre osztottam, a vizsgálati módszerek viszont hasonlóak. Jelen dolgozat az első részt a közösségi terek használatának és változásának összefoglaló írása az eddigi összegyűjtött anyagokról és helyszíni bejárásról



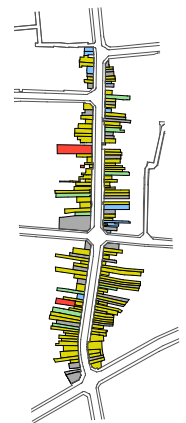
Chau Khe falu, 2016

Három fejezet összefoglalója:

1. Köz(össégi) terek használata és változása a falvaktól a városig Észak-Vietnamban

A vietnami társadalom - mint a legtöbb kelet-ázsiai országot - kollektívizmussal, azaz egymástól függő, közösségi alapú, szoros társas kapcsolatokon alapul. Ez legjobban a falvak társadalmi szervezés rendszerében és falvak felépítésének szerkezetén érezhető. Hanoi lakókörnyezetének vizsgálata esetében ez azért érdekes és érdemes visszavezetni mert az óváros kialakulása szorosan kötődik a környező vidékről bevándorolt emberek által behozott és fenntartott életmód, szokások mellett az építési hagyományok miatt.

A falusi közösségnek több szoros összetartó ereje volt. Kérdés, hogy a várossá válás következtében ezek fenn maradtak-e? Az új lakókörnyezetekben mik a közösség összetartó ereje? Vajon az új helyzetben, az életmód váltással, a társadalom és gazdasági helyzet változással a régi közösségi kapcsolatok, a téri igények hogyan változtak, mik maradtak meg?



Hàng Bạc utca, 2016

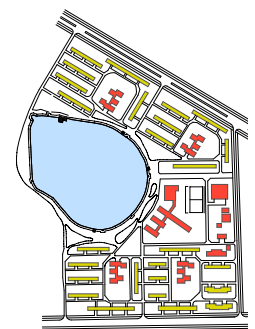
Vizsgálati szempontok, kérdések:

- közösségi élet, kapcsolatok összetartó erő, okok és célok az adott lakókörnyezetben,
- melyek a közösségi terek, építmények, mi a jelentőségük és hogyan használják a közösség számára,
- a közösségi terek, építmények hogyan változott meg az új lakókörnyezet kialakítása folyamán,
- milyen összefüggés van a régi és új közösségi terek között

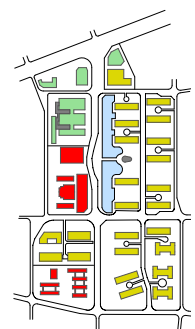
Esettanulmányok:

- népi építészet: Châu Khê falu,
- Hanoi óváros: Hàng Bạc utca,
- KTT lakótelep: Giảng Võ, Nguyễn Công Trứ és Thanh Xuân lakótelep
- CC lakótelep: Trung Hòa Nhân Chính, Mỹ Đình Mê Trì, Times city lakónegyedek

Hanoi óvárosa sok sok kis utcából áll. Ezek egy-egy kézműves szakma gyűjtő helye, mely tulajdonképpen egy-két kézműves faluból származó emberek kereskedelmi- és lakóhelye. Esettanulmányként az óváros területén található Hàng Bạc utcát (franciául: Rue de Changeurs) és a hozzá tartozó anyafalut, Châu Khê közötti kapcsolatot tanulmányoztam. Châu Khê lakói a 15. században költöztek a mai Hàng Bạc területére. A



Giảng Võ lakótelep



Times city lakónegyed

faluból magukkal hozták a sajátos kézműves szakmájukat, az ezüst öntést, pénz érem és ékszer készítést. A falu és Hàng Bạc közötti szoros kapcsolata a mai napig fenn áll. A másik két vizsgált lakókörnyezet a 1954-86 között épült "szocialista" lakótelepek és az újjépítésű high-rise lakóépületek melyek a 2000-s évek után épültek. Az első két esetben a lakókörnyezet kialakulása spontán történik, a lakók saját kognitív ismeretinek, előírásainak és szabályainak megfelelően alakult és változott. A másik két esetben az állam vagy magán befektetéssel épültek a lakóházak legtöbb esetben külföldi minták alapján. A közösséget kiszolgáló épületek az új lakótelepeken ugyan vannak, de eltérő célokat elégítenek ki. Ezek már nem egy zárt közösség tevékenységeit elégítik ki, hanem széles körben és elsősorban szolgáltatásokat nyújtanak. Teljes mértékben hiányoznak a vallásos építmények.

Ebben a részben arra szeretnék rá mutatni, hogy a modern életstílus mellett, a városi környezetben is szükség van, igény van a hanoi emberek számára a hagyományos köz-közösségi terekre.

2. Eltérő típusú lakóterek kialakulása és összefüggése

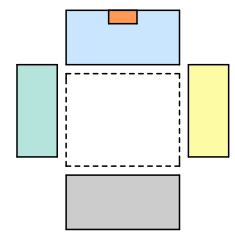
A lakóterek kialakításának sok befolyásoló tényezője van. Régi szokások, új trendek, szabályozások és előírások, egyéni igények, gazdasági helyzet... stb. A lakóterek transzformációja a népi építészet és az óvárosi lakóházak között a legszorosabb a kapcsolat. A vidékről beköltözött emberek nemcsak a falu közösségi élet hagyományait hozták magukkal, hanem a lakóházak építésének szabályait és szokásait is. A külföldi tervezők és építészeti modellek megjelenésével a hagyomány háttérbe szorult. A KTT lakótelepek kollektív lakó közösséget kívánt létre hozni a közös használatú konyha és mellékhelységekkel. A modern élet módot próbálja maximálisan kielégíteni az új építésű CC társasházak.

Vizsgálati szempontok, kérdések:

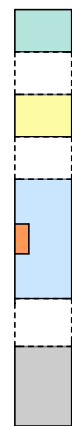
- a lakóterek kialakítása idején milyen tereket tartalmaznak,
- melyek a szokásos hétköznapi tevékenységek ezekben lakóterekben, hogyan használták/ják a lakótereket,
- milyen célokat tűzött ki a tervező és használó a terek kialakítása folyamán,
- milyen téri összefüggése van az eltérő lakóhely típusok kialakítása között,

Esettanulmányok:

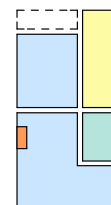
- népi építészet: Phạm Minh Tiển lakóháza, Châu Khê falu; Le Van Thai lakóháza, Kim Trang falu; Đặng Xuân Mai lakóház, Dong Hoa falu
- Hanoi óváros: 47 Hang Bac utcai lakóház; 87 Ma May utcai lakóház
- KTT lakótelep: Giang Vo lakótelep - Nguyen Anh Nguyet lakása; Nguyen Cong Tru lakótelep - Ms. Dung lakása, Mai Dich lakótelep - Le Thi Hoa lakása
- CC lakótelep: Trung Hòa Nhân Chính; Times city lakónegyed egy-egy lakásának elemzése,



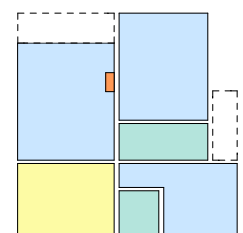
falusi lakóház



óvárosi lakóház



KTT lakás



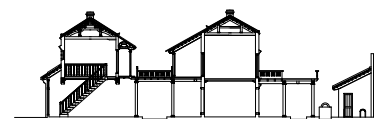
CC lakás

A lakóhely tervezésekor a tevékenységek vizsgálatára a következő kérdéseket szükséges feltenni: ki, mit, hol, mikor, miért tesz. Ehhez pedig három lényeges dolgot kell átgondolnunk: mi a tevékenység, a tevékenység sorozata mely tevékenységi rendszerré válik, és mi a tevékenységeknek a jelentése és értelme.(2) Kérdés, hogy tevékenységeket - hogy mit, hol, miért és hogyan teszünk - befolyásolja a gondolkodásunk, felfogásunk a világ egyetemről, a hit vallásunk (bele tartozik a babóna is), az egyéni és társas kapcsolatról alkotott elképzelésünk. A kiválasztott esetek tanulmányozásán keresztül megtudhatjuk, hogy ezek a kérdések az eltérő típusú lakóhelyeken hogyan és mennyire erősen van jelen, és hogyan változtak meg. A tevékenységek és a vele járó terek, vagy a terek külső adaptált a hagyományos használatú lakóterektől eltérő kialakítású belsőterek hogyan befolyásolja a tevékenységeket.

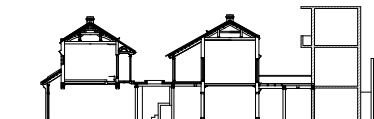
3. Lakótér belső transzformációja

Hanoiban a lakóházak belsőtere az európai és magyar lakóházakhoz képes hihetetlenül sokat változik. A belsőterek változtatásnak szinte kizárólagos formája a lakótér bővítése. Ennek sok oka van. Gazdasági helyzet változás, népesség növekedés, a régi szokások, életmód fenntartása, az új szükségletek kielégítése. A társadalmi szempontból a vietnami kultúrában az egyik meghatározóbb befolyásoló tényező a belsőterek bővítésének a népesség növekedésének gyorsasága és a családi kapcsolatok kötelékei és az életre szóló felelősség a gyerek és szülők között.

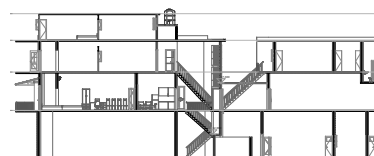
A vizsgált négy lakókörnyezetek közül az időben a három korábban kialakult lakóhely típusban jól követhető a változás folyamata és oka: a népi építészetben, az óvárosi és a KTT lakótelepek lakóházaiban. A falvak felépítése családfő, családi-oltár központú. A szülői lakóházának bővítése mellett, a család földbirtokán belül kerítenek el egy még üresen álló területet az új házaspárok számára. Ezek a házak egymásba nyílnak, könnyen átjárhatóak. A falu területe így napról napra szűkebbé válik (mert a lakóházak a falut körülvevő kerítésen kívülre nem terjeszkednek). Az óvárosban a 15-18. században az egy család számára megépített (cső) lakóházak a családtagok számának növekedésével folyamatosan bővítették újabb lakóterekkel a telek hosszirányában. Az 1954-s években a lakóhelyek hiánya miatt⁵ az állam további családokat (4-5) telepített be ezekbe a lakóházakban, mely egyértelműen az egy főre jutó hely szűküléséhez vezetett. Ennek következtében a lakósok spontán, tetszés szerint tovább bővítették a saját lakóhelyüket, elfoglalva a köztes udvarokat, a közös használatú területeket. A KTT lakótelepek esetében a lakások többsége egy szabásosak, két ember számára nyújtottak kényelmes lakóhelyett. Az alapterület szűkösé válik az új család tagok megérkezésével. A helyzetet tovább nehezíti a szintenként közös konyha és mellék helységek használata. A lakások bővítése minden lehetséges



87 MaMay lakóház, eredeti állapota



87 MaMay lakóház, 1998



84 Hang Bac lakóház, 2016

⁵ a lakóházak a francia ellen folytatott háborúban megrongálódtak, a függetlenség megszerzése követően a gyors lakóhely biztosítása érdekében

irányba megtörténik: a homlokzatra, a lépcsőházra, a folyosóra, a tetőre, az utcára. A lakóhelyi bővítések ideiglenesen vagy hosszú távon megoldást jelentet a lakók helyhiányának problémájára. Azonban sok más problémát is okoznak: a lakók számának drasztikus sűrűségének növekedése, az épület szerkezet túl terhelése, a sűrű építés miatt természetes napfény hiányt és szellőzési problémákat okoznak és nem utolsósorban a város arculat spontaneitásának, a "változatos" kinézetének kialakulása. A CC új építésű lakások esetében még nem észlelhetők átalakulások. A kérdés ez esetben, hogy mi változott meg. Megváltozott-e az életmód, az életmód felfogása, vagy az előző problémákat észlelve már építészeti megpróbáltatás rá megfelelően reagálni, vagy egyszerűen még nem telt el annyi idő, hogy a változtatások végbe menjenek.

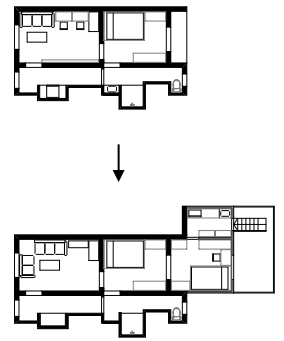
Vizsgálati szempontok, kérdések:

- a belső lakóterek kialakítása idején milyen tereket tartalmaznak,
- melyek a szokásos hétköznapi tevékenységek a lakóterekben,
- hogyan változott a lakóház terei, több fázis megvizsgálás
- mik a változás okai és céljai,
- a használok szükségletei, szokásai, tevékenységei hogyan változott meg
- az új helyzet felmérése, értékelése, összehasonlítása
- meg maradtak-e, hogyan értékelődött át a vietnami lakóházára jellemző egységek, terek és értékei az átalakítás után

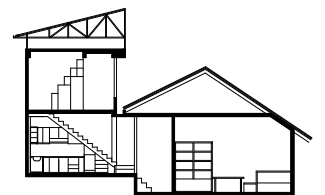
Esettanulmányok:

- népi építészet: Pham Minh Tien lakóháza, Chau Khe falu; ...Thai lakóháza, Kim Trang falu; Dang Xuan Mai lakóház, Dong Hoa falu
- Hanoi óváros: 47 Hang Bac utcai lakóház; 87 Ma May utcai lakóház
- KTT lakótelep: Giang Vo lakótelep - Nguyen Anh Nguyet lakása; Nguyen Cong Tru lakótelep - Ms. Dung lakása, Mai Dich lakótelep - Le Thi Hoa lakása
- CC lakótelep: Dolphin lakóépület, Times city lakónegyed egy-egy lakásának elemzése,

Ebben a részben az előző részben elemzett lakóházak tanulmányozását folytatom. Míg az előzőben a lakóhelyek kialakulásának alaphelyzetét hasonlítom össze addig ebben a fejezetben a lakások az átalakulás folyamatának analízisével foglalkozom. Goldman(15) szerint a tudatunk 9/10-d része nem tudatos, rejtett gyerekkorunktól mélyen belénk rögződött "világkép" alakítja az egyéniségünket és határozza meg döntéseinket. A változás gazdasági és társadalmi okainak fejtegetése mellett a vietnami népre jellemző szokásaira, a lakáskultúrájának hagyományaira, a magunkkal hozott rejtett igényeit keresem, mely a lakás bővítéshez vezet, az új, nagyobb lakásba költözés, az elköltözés, a szét költözés helyett. Azokat a befolyásoló tényezőket keresem, mely eltérést mutatnak az Európában és közelebből a Magyarországon tapasztalható változásoknak az impulzusai.



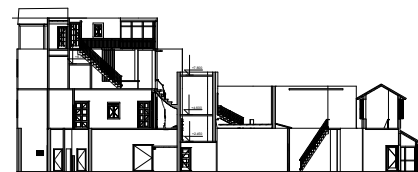
Nguyen Anh Nguyet lakásának átalakítása,



Le Thi Hoa lakásának átalakítása, Mai Dich lakótelep



47 Hang Bac utcai lakóház eredeti állapota, To Kien kutatása



47 Hang Bac utcai lakóháza, 2016 felmérés

1. Köz(össégi) terek használata és változása a falvaktól a városig Észak-Vietnamban

A **közösség**hez tartozásának igénye az emberek számára **alapszükséglet**. Elliot Aroson szerint *“Az emberek egyik leghatalmasabb szükséglete az, hogy tartozzanak valahová”*.⁽⁸⁾ Ahogy Arisztotelész egyszerűen azt mondta *“az ember természeténél fogva társas élőlény”*. A csoportos vagy közösségi életnek maradandó nyomai vannak az emberek által használt környezetben. A lakóhelyek vizsgálata folyamán fontosnak tartom a lakóhelyhez kötődő közösségi élet tanulmányozását. Nemcsak a lakóházak hanem a közösség működését szolgáló építmények, annak használatának módja és jelentősége is tükrözi egy-egy ember csoport életformáját, gondolkodását. *“Az egyéni személyiségének megjelenése a környezet alakításban igen kevés, inkább a csoport, közösség értéke és gondolkodása a meghatározó”* Amos Rapoport szerint.⁽¹⁾

Hogy pontosan milyen közösség(ek)ről is beszélünk a dolgozatban? Ferdinand Tönnies három féle közösséget különböztet meg: lakóhelyi-, etnikai- és vallási közösség.⁽¹⁰⁾ Szécsényi István a közösségeket két csoportba sorolja: természetes és mesterséges közösségek. Természetes közösségnek nevezi azokat amelyek *“bárki tagja lehet az élete folyamán”*, mint a család, az iskola, a munkahelyi közösségek. A mesterséges közösségeknek nevezi a civil-társadalmi közösségeket, ahova a egyénnek saját döntése alapján lép be.⁽³⁵⁾

E két besorolás alapján a dolgozatban elsősorban a **természetes lakóhelyi közösségekről** tárgyal. A falvakban a családi és falu közösségekről, az óvárosban pedig egy-egy utca vagy kisebb városrészt által létrehozott közösségről esik szó. Mindkét esetben ezek zárt közösséget jelentenek, belső indító és összetartó ereje van, saját szabályai és szokásai vannak. A szociális lakótelepek állami befektetéssel épültek külföldi modellek alkalmazásával. Célja a kollektív lakóközösség kialakítása, mind a lakóépületeken belül (szintenként) mint a lakókörnyezet tágabb körében (udvarok, kertek az épületek között, középületek). Az új lakóépületek esetében a lakóhelyi közösségek kapcsolata sokkal lazábbak, a közös értékek nincsenek pontosan definiálva vagy nem egy konkrét, állandó ember csoport számára alakították ki azt. A közösségi terek, építmények vizsgálata a tanulmányban az adott lakóhelyi közösségek által használt környezetre szorítkozik. Nem foglalkozik a város köztereivel, mely mindenki számára szabadon elérhető (városi köz terek, parkok, utca kereszteződési terek, bevágott terek...stb.).

Észak-Vietnami falvak felépítése

Hogy jobban megérthessük a falvak közösségi életének jelentőségét, működését előbb röviden ismertetem az **észak-vietnami hagyományos falu** felépítését.

Az Észak-Vietnam⁶ falvak felépítésének két főbefolyásoló kialakítási tényezője van: a falu szoros közösség összetartozása, és a családi kapcsolatok központúsága. A faluban található minden egyes épített eleme ezt a két tényezőt igyekszik kielégíteni. A közösség együtt élésnek két fő oka van. Az egyik a közös védelem rendszer kiépítése: sűrű bambusz, bozontos kerítés és vízes árok veszi körül a falut, hogy a behatolók útját elállják. A faluba négy téglából épített kapu erődítményen keresztül lehet bejutni, mely éjszakánként bezárják és örök őrzik. A kollektív életmódnak másik oka a hagyományos földművelési életmódból származik, azaz a rizstermesztés. Azt csak is a közösség együttműködéssel, közös erőfeszítéssel művelhető. Nguyễn Tó Lãng erről így vélekedett *“ha nincsenek közösségi aktivitások, együttműködés akkor nincs fejlődés”*.(24)

A falu közös tevékenységek és az ünnepek rendezésére szolgál helyszínül a “đình”, azaz a **közösségház** együttese, mely minden faluban megtalálható, a falu szívet és lelkét képezve. A közösségház a vietnami kultúrában több közösséget szolgáló funkciót tölt be: társadalmi (falu gyűlések), vallási (falu védőszentjének imahelye), kulturális (ünnepek rendezése, például az arató szertartásokat itt rendezik) és közigazgatási eseményeknek (törvény hozzás, falu védelmi stratégiák kiépítése). A fontosabb események lebonyolítására a đình-hez tartozó burkolt udvar szolgál helyet, mely kellően nagy, hogy a falu minden lakója elférjen és részt vehessen a közös eseményeken. Emellett két elengedhetetlen eleme van az épületkomplexumnak: a falu kútja (giếng nước), mint az élet forrása, a sárkány szeme; és a banyafa (cây đa) ami a hosszú élet szimbóluma. Ezen kívül a falunak vannak más közösséget szolgáló építmények és terek: buddhista pagodák, emlék templomok, a falu piac.

A falu szervezeti felépítése a családi kapcsolatok szervezésén alapszik. Szerkezete és társadalmi szervezése is több rétegű. A család tagjai, a közeli rokonok a családi oltár köré telepednek le, szoros egységet képezve. (ld. 1. melléklet: Đặng család). Egy-egy családi közösség “xóm”-ot képez. Négy-öt xóm alkot egy “thôn”-t, mely sok esetben önmagukban zárt kis közösséget alkotnak, saját íratlan szabályival és törvényeivel. Három-négy thôn-ből áll egy-egy falu, mely egy nagyobb, összetettebb közösséget alkot. Ez a falu minta terjedt el egész Észak-Vietnamban, a Vörös-folyó delta területén. (ld. 2. melléklet: Đường Lâm falu felépítése)



Észak-Vietnami hagyományos falu felépítése

1.közösségi ház, 2. banyafa, 3. falukút, 4. piac, 5. négy kapu, 6. bambusz, bozontos kerítés, 7. rizs föld, 8. temető
forrás: Đặng Đức Quang

⁶ Észak-Vietnam kultúráját gondolják a vietnami nép bölcsőjének, így annak építészetét is. Ez terjedt el egész mai Vietnam területére, hol erősebben hol kevésbé de hatással van az összes többi nép kultúrájára (gondolkodás, életmód...stb)

Hanoi körül vevő falvak fő bevételi forrása, a földművelés mellett a legtöbb falunak van egy "mellék" kézműves szakmájuk: Bát Tràng - kerámia falu, Vạn Phúc - selyem falu, Mai Động - fa művészet, Đông Hồ - hagyományos kép faragás, Châu Khê - ezüst öntés, ékszerkészítés.⁷ Ennek hatása a lakóházak terein csak kismértékben észlelhető, a falvak szerkezetét és felépítését viszont nem befolyásolja.

Thang Long, a sárkány városa

"Egy utcában csak egy féle terméket árusítottak, egy utcába csak egy vagy esetleg két faluból valósiak jöhettek kereskedni és csak ők nyithatnak boltot a területen" Samuel Baron a 17. században így írt Hanoi utcáiról.

Thang Long (Hanoi elnevezése a 11-18.században) Citadella keleti részén, a mai óváros területén már a 10. századtól kereskedelmi központ volt. A környező vidékekről, a kézműves falvakból hozták be az árukat. A piacok a kezdetekben heti két-három alkalommal működött. Lassan csak a 14-15. században kezdték letelepedni a területen, a város mai szerkezetének kialakulása is ekkorra tehető. Egy-egy városrészben ("phường") egy-egy faluból érkező emberek telepedettek le, itt árusították a saját kézműves árujukat. Az ideiglenesen felállított bódék, lassan kis üzletekké, majd kereskedelmi lakóházakká nőttek. Az ide költözött emberek szoros kapcsolatot tartottak saját szülői falujukkal. Magukkal hozták a falujuk szokásait, törvényeit, életmódját. Nemcsak a helyi építési hagyományokat, hanem falu közösséget szolgáló építményeket, tereket is felállították az új lakóterületen.

A kereskedelem elősegítése érdekében a falu szerkezetű városrészek lassan átmenő utcákká rendeződtek. Ennek ellenére továbbra is önmagukban zárt egységet képeznek. A házak az utca felé nyitottak, hátra felé záruk, az utca végeken kapuk védelmezik, melyet éjszakára bezárják, csakúgy mint a falvakban. Minden phường az anyafaluhoz hasonlóan építenek a itt élő közösség számára közösségi épületeket, hogy a hagyományos szokásokat itt is meg tudják tartani. A közösség ház komplexum, a templomok, vagy pagodák nemcsak gyülekező, találkozó hely, itt gyakorolták hit vallásukat, mely lelki támaszt jelentet az otthonuktól elszakított emberek számára. A közösség házakban itt már nem az anyafalu védőszentjének, hanem az adott kézműves szakma "atyának", a szakma védőszentjének adnak tiszteket .

A lakóhely változtatással (vidékről városba), az új életforma váltással (földművelésből kereskedés) a vidéki életmód felfogása a kezdeti időben megmaradt.

⁷ Egy-egy falunak sajátos kézműves szakmája sok esetben egyetlen embernek köszönhető. Külföldön járva, vagy a király palotában elsajátította a szakmát, majd haza térve a faluba megtanítja a falusiaknak.

Châu Khê falu és Hàng Bạc utca

"*Tại hương tại phố một quê
Châu Khê Hàng Bạc đi về ngược xuôi
Như hương tỏa khắp nơi nơi
Kim hoàn trang sức cho đời đẹp xinh*"

Phạm Minh Tiến, Châu Khê, 2016⁸



dình Châu Khê, 2016
forrás: saját kép

Hanoi óvárosának területén - mint már említettem - évszázadok óta kereskedelmi központként funkcionál. Lakói azonban sokat változott a történelem során: "népvándorlás"⁹, háború, gazdasági fellendülés és válság, külföldi hatások (kínai, francia, amerikai, japán) . Az utcák szerkezete és arculata a francia gyarmatosítás ideje (1884-1954) alatt sokat változott. 1888-1920-ig folytak leginkább az óváros átalakítása és az új városrész építése, melyet a "francia negyed"-nek, a "khu phố Tây" (Nyugati emberek) városának nevezünk.

Az óváros eredeti kézműves kereskedelmi utcák összetétele is megváltoztak. 1986-ban a szabad kereskedelem megnyitása után, az olcsó export áruk beáramlása miatt a kézműves szakma háttérbe szorult. Sok hagyományos szakma szinte teljesen megszűnt, ami néhány kézműves falu és az óvárosi utca eltűnéséhez vezetett. A fenn maradt kézműves utcák közül a legtöbb a mai napig szoros kapcsolatban állnak az anyafalujukkal, mint szellemileg mind kereskedelmi szempontból. Ennek bemutatására választottam egy kézműves szakmai utcát az óváros területén és a hozzátartozó anyafaluval való kapcsolatát tanulmányoztam. Arra voltam kíváncsi, hogy a hagyományos közösségi életet és az azzal járó építményeket hogyan tudták megvalósítani az "új lakó városrészben" és ezt fenn tudták-e tartani a mai napig.

Châu Khê bambusz kerítése,
2016
forrás: saját kép

A **három fő szempontom** volt a helyszín kiválasztása kor. Az első az óvárosban található utcára vonatkozott. Fontos, hogy ma is minél több üzlet foglalkozzon az utca eredeti szakmájával. A másik az anyafalut érinti. Kikötésem, hogy az anyagfalu egy általános Észak-Vietnami falu szerkezetét, felépítését kövesse, és jellegzetességeit valamilyen szinten a mai napig felfedezhető legyen.¹⁰ Harmadszor a kutatás szempontjából fontos volt számomra, hogy az óvárosi utca és

⁸ Phạm Minh Tiến verse a falu és Hàng Bạc-ról. Jelentése: "*Egy falu, egy utca közös származással, Châu Khê Hàng Bạc oda és vissza, Mint a füst terjed minden felé, Ezüst ékszer a szép életért*"

⁹ Hanoi óvárosának lakossága sokat változott. Több hullámban és több területről vándoroltak be a területre. A 17. században a király elrendelte, hogy minden polgár térjen vissza az anyavárosukba és a kereskedés helyet inkább a földműveléssel foglalkozzanak. A király azonban hamar rájött, hogy ezek az emberek tartották fenn a király palotát és a katonai sereget adóikkal. Így visszavonta rendeletét. Más felől északról, Kínából folyamatosan szivárogtak be emberek, akik saját városrészt alakítottak ki maguknak, azonban a több százéves itt tartózkodásuk során teljesen beleolvadtak vietnami kultúrában.

¹⁰ A kézműves falvak sokféle változáson keresztül esett át az utóbbi időkben. Maga az egész falu tűnt el a háborús időkben. Vagy a kézműves szakma szűnt meg a faluban. Pl.: Hòa Thị, Thạch Khê. Vannak falvak melyek a városhoz közelsége miatt a Hanoi város terjedése magába kebelezi azt és a város részévé válik, ez által el városiasodott.. Pl.: Vãn Phúc, Đình Công

a kézműves falu között legyen valamilyen szintű folyamatos kapcsolata, oda vissza csatolása a mai napig. Ennek megfelelően került a választásom a Hàng Bạc utcára és Châu Khê falura.

Hàng Bạc utcát a 15. században kezdték belakni három faluból származó emberek által: Châu Khê, Đồnng Sâm, Định Công falu. Elsőként és a legnagyobb létszámmal Châu Khê-ből költöztek az utcába, ők vannak legnagyobb hatással az utca kialakulása idején.

A vietnami tartózkodásom ideje alatt kétszer volt lehetőségem Châu Khê-ba látogatni. Az első alkalommal¹¹ a falu közösségházat, a buddhista templomot, a falu déli részét jártunk be. Ekkor találkoztunk Phạm Minh Tiến-nel, a falu Öröksége védelmi osztály vezetőjével, és a *“Châu Khê a hagyományos ezüst arany kézműves falu”* című könyv szerkesztője is egyben. A második látogatás utamat három egyetemi hallgató kísérte¹². Ez alkalommal a falu északi részét jártunk be. A falut körül ölelő még nyomokban megtalálható bambusz kerítést nyomvonalát követünk, a régi négy kapu helyeit érintve. Az összes kaput (cổng Nghè - északon, cổng Bến - nyugaton, cổng Đông - keleten és cổng Đình - délen) a háborúk idején lebontották, jelenleg a keleti kapu helyre állítása folyik. Châu Khê azon falvak közé tartozik melynek viszonylag sok műemléke épült és maradt fenn. Az egész falu közösség számára épült a “đình Châu Khê” (közösségház, 12. sz.), chùa Châu Khê (buddhista templom, 12.sz.), északi-déli falu kút, Cầu Ba (faluközpontja), a falu piac. A vietnami hagyományos falu szervezeti felépítése híven Châu Khê-nak négy főcsaládból áll, a falu négy “thôn”-t képezve. A családoknak külön-külön közösségháza volt, ebből jelenleg három maradt fenn. Ami érdekes, hogy az összes fenn sorolt épület a falu észak-déli tájolású főutca mentén, annak nyugati oldalán fekszenek.

Az egész országban a közösségi épületek használata egészen a 19. század közepéig folyamatos volt. A francia hódítók megjelenésével egyre kevesebbet használ(ha)ták, majd a szocialista korszakban teljesen megtiltották. Sok esetben lebontották, leégették a hagyományos vallási építményeket, az adott politikai helyzetnek megfelelően egy másik középületet emeltek a helyére.¹³

A Châu Khê származású Hanoi-ban vagy Hải Phòng-ban meggazdagodott ezüst ékszer kereskedők adományával helyre állították a közösségházat és a buddhista pagodát. A közösségházban évente több rendezvényt tartanak, köztük a két legnagyobb ünnepség: Hold naptár szerint január 19. a falunapja, ekkor a falu megalapító atyjának¹⁴ adnak tiszteletet. A másik a ünnep



¹¹ Châu Khê első látogatása: 2016.10.27. Részt vevők Nguyễn Đức Quang, Lâm Khánh Duy (Lakóépíteltervezési tanszék, Hanoi Építészeti Egyetem oktatói)

¹² Châu Khê első látogatása: 2016.12.28. Részt vevők: Cao Đức Hòa, Phùng Cao Minh, Nguyễn Hữu Quân, Giáp Thị Minh Trang

¹³ Châu Khê-ban a főutcák kereszteződésében található Nguyen család közösségházat bontották le a hetvenes években. Helyére “új felfogásban” épült meg és áll Châu Khê Kulturális Központja, melyben jelenleg óvoda működik.

¹⁴ Chu Tam Sương 1190-ben alapította meg Châu Khê falut (jelentése: Bến Ngọc azaz Gyöngy Kikötő)

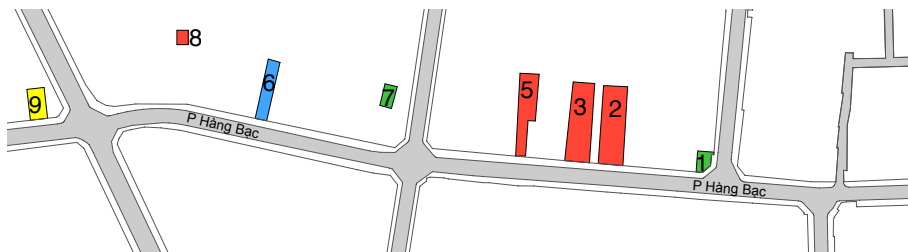
a Hold naptár szerint december 1-re esik, ekkor Lưu Xuân Tín-nek, a falu ezüst kézműves szakma anyának tesznek tiszteletet.

Lê Thánh Tông király a 15. században engedélyt adott Châu Khê származó **Lưu Xuân Tín** hivatalnoknak ezüst öntő műhely működtetésére az óváros területen (ma Hàng Bạc utca 58. házszám helyén). Lưu Xuân Tín a saját szülő falujából választott szakembereket, ezzel elindította a Châu Khê falusiak a városba való bevándorlását. Az eredetileg csak az ezüst öntéssel, a pénz váltással, később ékszer készítéssel, díszítéssel is foglalkoztak. Az új föld területen élőknek szoros kapcsolatuk volt az anyafaluval. Családtagok, rokonok maradtak a faluban, sokan megtartották a falusi házukat, földjüket. A vietnami szokásokat megtartva (Hold-újév, elhunytak halála évforduló napján, falu ünnepnapja) időnként "haza" utaztak, hogy leróják tiszteletüket az alkalomnak megfelelően családi oltárnál, közösség házában, pagodában és az elhunyt családtagok sírjainál. Ez a szokás a mai napig fenn áll. A faluból elköltöztek és meggazdagodtak sokat adományoznak a falu közösség számára a közösség háza, a buddhista pagoda és a műemlékek helyreállítására, abban reménykedve, hogy még több áldást kapnak az üzleti tevékenységükre.

Châu Khê falusiak tehát az óváros területen a mai Hàng Bạc utca területen telepedtek le és nyitottak üzletet. 2016 októberi felmérésem szerint az utcában 165 üzletből 107 alatt működik ezüst ékszer kereskedés. Az üzletek itt csak árusítással foglalkoznak, az ékszerek készítése máshol történik. Az üzletek tulajdonosainak több mint 60%-a Châu Khê faluból származnak. Ennek aránya a kezdetekben lényegesen több volt, hiszen Đồng Sâm, Định Công falusiak csak a 17.sz. elején költöztek a területre. Ebből csak Đồng Sâm emberei hozták létre kis közösséget a Hàng Bạc utca nyugati területen. Mára nem maradt fenn épített épületünk. Định Công emberei elvegyülten beleolvadtak Châu Khê közösségébe.

A területen letelepedve a Châu Khê közösség több közösségi épületet is épített maguknak. A ma még működő Kim Ngan közösségi házat a 15. század végén építették. Itt tartották meg a hagyományos közösségi eseményeket melyeket az anyafaluból, Châu Khê-ből hozták magukkal. Illetve itt adnak tiszteletet az ezüst kézműves atyának, Hoàng Hiên Viên-nek és Lưu Xuân Tín-nek. A mai Hàng Bạc utca 50 szám alatt található közösség házat a 16. század elején építették. Itt bonyolították le kereskedelmi kapcsolatok fenn tartására, a jelentősebb üzletek lebonyolítását, a külföldi vendégek fogadását.

Ezen kívül Hàng Bạc utcában több közösség háza és templom is létesült, legtöbbjük megszűnt vagy csak nyomokban található. Az októberi helyszíni bejáráson felkerestem valamennyit, a lenti táblázatban összesítettem feljegyzéseimet a jelenlegi helyzetéről.



utca	szá m	múlt	alapítók	2016. október 17-i bejárás
Hàng Bạc	24	Trường Ca templom	Dũng Thọ*	teljesen lebontották ma Duy Linh ezüst üzlet működik
	42-4 4	Kim Ngân közösségi ház	Châu Khê falusiak	felújított, működő közösségi ház 2012-ben nemzeti műemlékké nyilvánították
	50	Trương Thị közösségi ház	Châu Khê falusiak	elfoglalták a közösségi ház területét, jelenleg 30 család, több mint 100 ember lakik itt. a fő épületből csak négy oszlop és tető egy része maradt meg
	54	Dũng Hãn közösségi h áz	Dũng Hãn*	nem találtam meg a nyomait
	58	Tràng Đức öntő műhely	Châu Khê falusiak	az utcai fronton Chien Nhung ékszer üzlet található, belül 9 család található, közel 50 ember számára nyújt lakó helyet
	102	Hàng Bạc templom	Hang Bạc lakói együtt	“ős anyának” tiszteletére építették a templomot a 19. században építették a utcában lakók közös erejével
Hải Trườn g		Hải Trườn g közösségi ház		lebontották, társasházat építettek a helyére
Nội Miếu		Nội Miếu templom	Châu Khê falusiak	Chau Khe falusiak vették meg a templomot a helyi lakósoktól, saját használatú templomá alakították át. lebontották, lakóházak épültek a helyére
Hàng Bồ		Trần három szent temploma	Định Công falusiak	1929-ben a franciák lebontották

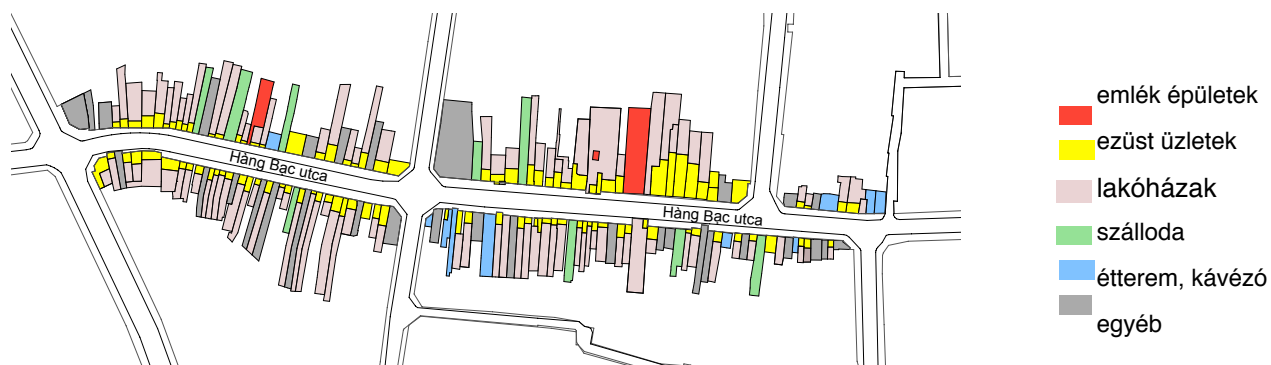
* thôn Dũng Thọ, thôn Dũng Hãn: két kis közösség akik ezen a területek éltek a Chau Khe falusiak beköltözése előtt

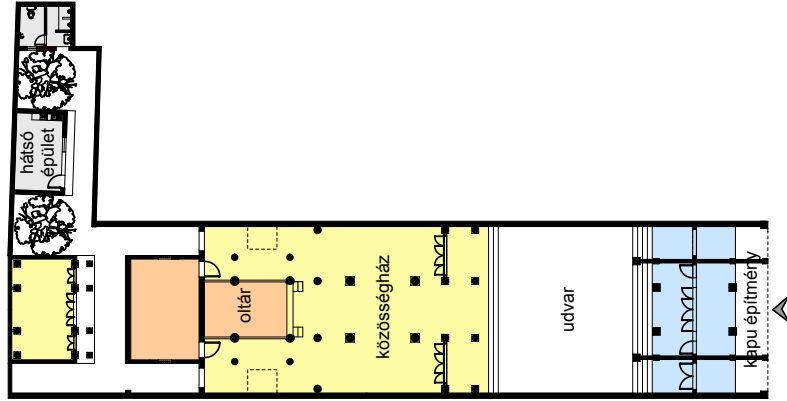


Châu Khê falu felépítése és közösség épületei

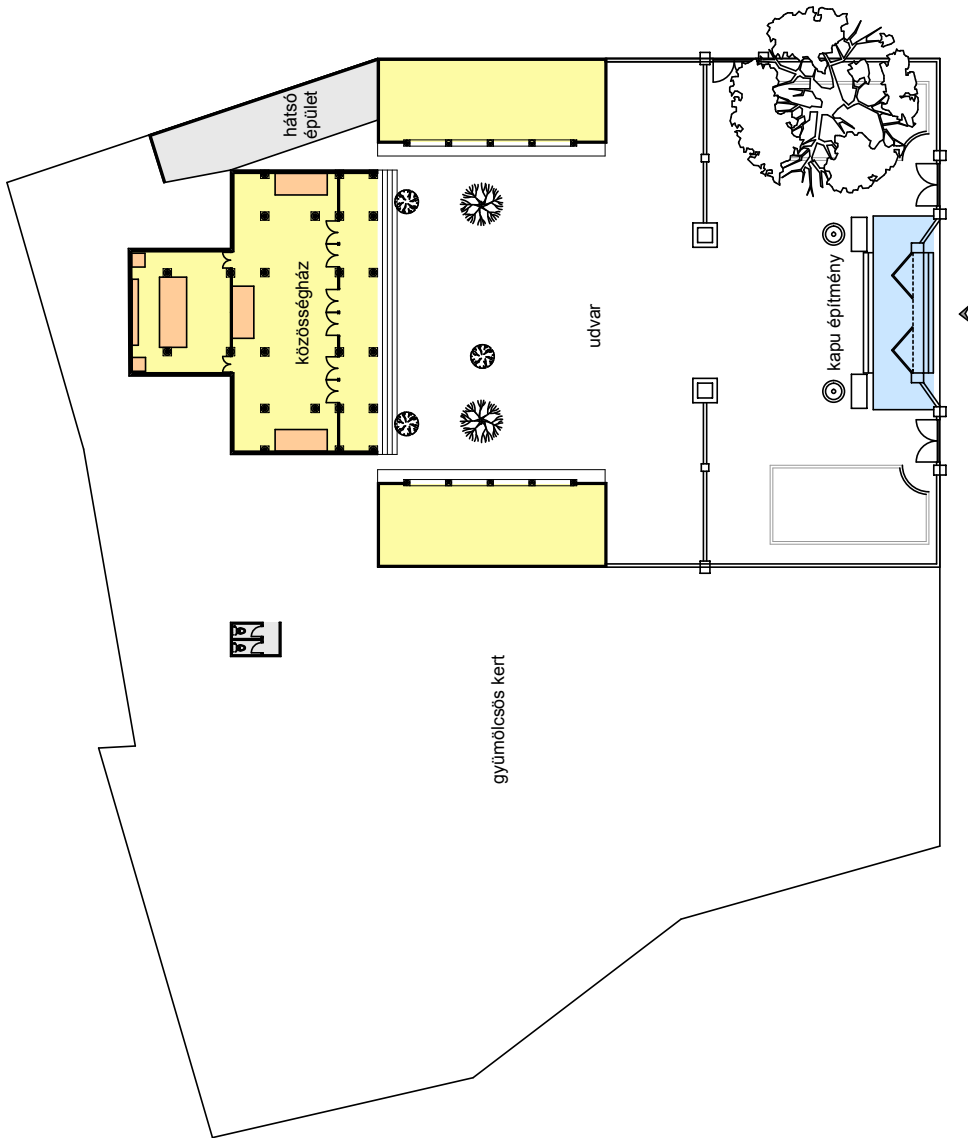


Hàng Bạc utca felépítése és közösség épületei





Kim Ngân közösségi ház, Hàng Bạc utca



Châu Khê közösségi ház, Châu Khê falu

Szocialista lakótelepek Hanoiban

A kilenc évig tartó szabadság harcot követően 1954-ben Hanoiban megkezdődött a város helyreállítása. Az egyik legnagyobb probléma amivel a városnak szembe kellett néznie a lakóhelyek hiánya volt. A meglévő lakhely állomány helyreállítása mellett, a városnak gyorsan és nagy létszámban kellett új lakóhelyet biztosítania a város lakók számára. A helyzet sürgősségére tökéletes megoldást jelentet a "szocialista" lakótelepek megépítése, a vietnami általános elnevezése szerint "khu tập thể" (KTT). 1958 és 1986 között csak Hanoiban 30 lakótelep és számos társas lakóépület épült, ez alatt a város lakóhelyének 50%-át képezte.(31)

A lakóközösségi egységek tervezését a városi környezetben már a 19. század végén a 20. század elején meg kezdték. Clarence Perry¹⁵ 1929-s Neighbourhood Unit (szomszédsági környék) tervében egy zárt lakóegységet kívánt létre hozni, mint önálló entitást. Ebben a lakóépületek mellett minden más városi funkció is megtalálható: középépületek, oktatási intézményeket a terület középpontjában helyezte el¹⁶; a zöld parkok, játszó terek elszórtan találhatóak az épületek között; a terület külső határa mentén vagy a csomópontokban pedig a helyi boltok gyülekeznek. A lakóegységet nagyobb forgalmú autótutak határolják le de nem keresztezik azt. Ezt a modellt fejlesztette tovább Frederick Gibberd¹⁷ melyet Residential Unit-nak (Housing Unit) nevezte el. 1958-ban a moszkvai UIA (International Union of Architects) kongresszusán Gibberd bemutatta Residential Unit alapján tervezett Harlow városát (UK). Terve nagy sikert aratott. Ezt követően a modell gyorsan elterjed Szovjetunióban, általa pedig az akkori szocialista országokban, így Vietnamban is.(5)

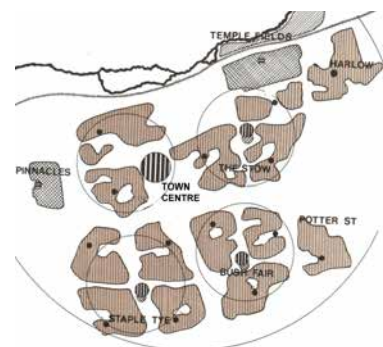
A dolgozatban továbbiakban "lakóegység"-nek nevezem azt a lakókörnyezetet mely magába foglalja a többszintes, társas lakóépületeket, a hozzátartozó középületeket és a területen található zöld övezetek együttesét. A lakótelepek egy vagy több ilyen lakóegységből tevődik össze.

Hanoiban épült KTT lakótelepek az építés idejének függvényében három időszakra bontható: 1954-60, 1960-75, 1975-1986. A Residential Unit féle modell az első lakótelep építési hullám végén jelentkezett de csak a második és harmadik szakaszban teljesedett ki. A dolgozatban mindhárom időszakból választottam egy-egy lakótelepet összehasonlítás céljából, majd részletesebben a Giàng Vồ lakóteleppel foglalkoztam. A lakótelepek egységeinek összetevője és felépítése mellett a lakóépületek és a



Clarence Perry: Neighborhood Unit, 1929

forrás: <http://evstudio.com/the-neighborhood-unit-how-does-perrys-concept-apply-to-modern-day-planning/>



Frederic Gibberd: Residential Unit, Harlow, 1950

forrás: http://gallery.nen.gov.uk/asset661129_1513-.html

¹⁵ Clarence Perry (1872-1944): amerikai tervező, szociológus, író és oktató

¹⁶ Célja, hogy az iskolába vezető út ne kereszteze nagyobb forgamú utakat, távolsága ne haladja meg a fél mérföldet (800m).

¹⁷ Frederick Gibberd (1908–1984) angol építész, város tervező, tájépitész

középépületek viszonyát, a szabadterek, a közösségi terek használatát vizsgáltam.

Első hullámban, 1954-60 között épült¹⁸ KTT épületek 1-3 szintesek, általában csak önmagukban vagy néhány tömbből álló egységet képeztek. A legtöbb "lakótelepnek" nincsenek saját közösségi terei, középületei. Ez alól kivételt képez az 1960-ban épült Nguyễn Công Trứ lakótelep, mely 14 lakótömbből áll, melyhez egy iskola és egy középület épült. A lakások alapterülete igen kicsik (18-20m²), csak lakoszobáknak minősíthetők. A konyha és mellékhelységek szintenként közös használatúak. Ezt a fajta "együtt élési környezetet" nevezem kollektív lakóépületnek.

A második szakaszban¹⁹ a lakótelepek már előgyártással épültek. Az új technológiának köszönhetően az épületek 4-6 emeletes magasak. A lakások nagyobb alapterületűek (24-36 m²). Elszórtan még épültek kollektív lakóépületek, de a legtöbb lakótelepen már teljes értékű lakások kerültek megvalósításra (konyha és mellékhelységek a lakáson belül). A szervezeti felépítésből kiindulva ezeket a lakótelepek már valóban telepeknek nevezhetjük: nagy területen épültek (20-36 ha), 3-4 lakóegységekből tevődnek össze.

1975-86²⁰ között épült KTT már vietnami építészek bevonásával történt. Ennek köszönhetően a lakóterek jobban megfeleltek a helyi viszonyoknak és a vietnami emberek életmódjának. A lakásokra vonatkozóan tervezési normákat (6m²/fő, 4fő/lakás) alkalmaztak.

Mielőtt megkezdjük a közösségi terek vizsgálatát nézünk meg a **lakótelepek lakóinak összetételét**. A falu és óváros közösségének tanulmányozása során jól látható, hogy a vietnamiak számára a közösségi élet fontos szerepet játszik az emberek életében. A közösség összetartozó ereje ebben az esetben a családi kötelék, a rokonsági kapcsolatok, a megélhetés és túlélés feltétele volt. A hanoi KTT lakótelepeket az állam építette és az állami szférában dolgozók (hivatalok, minisztériumok, állami cégek, iskolák, egyetemek munkatársai) számára osztották ki a lakásokat. Így a lakótelepek lakói az ország "đề từ từ phương" (négy tájáról érkeztek). Emiatt a falvakra jellemző összetartó erők itt nem érvényesülnek. Viszont egy-egy lakótelepbe, egy-egy lakóépületbe általában az egy munkahelyen dolgozó munkatársakat költöztettek be. Ennek köszönhetően a lakók jól ismerték egymást, ez alapot ad(hat)ott a lakóhelyi közösség kialakulására.

¹⁸ Ebben az időben épült lakótelepek: Nguyễn Công Trứ, Kim Liên, Tân Mai, Tương Mai, Mai Hương, Lương Yên-Thúy Ái, Mai Động, Văn Chương.

¹⁹ Ebben az időben épült lakótelepek: Trung Tự, Giảng Võ, Thành Công, Bách Khoa, Trương Định, Ngọc Khánh, Khương Thượng, Phương Mai, Quỳnh Mai, Quỳnh Lôi, Giáp Bát, Vĩnh Hồ, Nam Đồng...

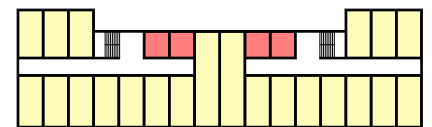
²⁰ Ebben az időben épült lakótelepek: Thanh Xuân, Nghĩa Đô, Kim Giang lakótelepek a város 2-3 gyűrűjében.

A lakótelepek szervezeti felépítése három szintű: lakótelep, lakóegység és “tổ dân phố”. Itt a tổ dân phố szó szerint lakóközösséget jelent, mely egy vagy két lakóépület lakói alkotja. Erről később részletesebben esik szó az esettanulmány bemutatásán keresztül. A dolgozatban a közösségi terek és középületek használatát hasonló elvek alapján négy területre osztottam: szintenkénti közösség, lakóközösség, lakóegységi közösség és egész lakótelepre vonatkozó közösség.

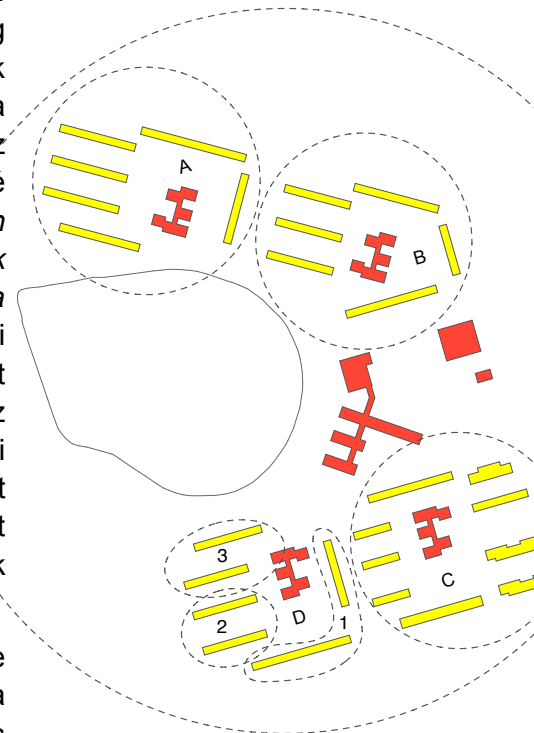
A **szintenkénti közösség** kialakulásának építészeti törekvése legjobban a kollektív lakóépületekben látható a közös használatú konyha, fürdőszoba és mellékhelységek használatával. Azonban a megvalósított épületek terei nem érte el az eredeti célját, nem hogy nem képesek összekovácsolni a lakókat, a közösség feszültségének forrásává vált. A Nguyễn Công Trứ (NGT) lakótelepen lakó Dung úr²¹ visszaemlékezése szerint a szomszédok a beköltözés idején még jó szomszédi viszonyt folytattak. Kis idő elmúlásával az eltérő szokások, a terek különböző módjának használata miatt nézet eltérések keletkeztek. A helyszínen járva azt tapasztaltam, hogy a közös tereket felosztották, egy-egy család egy kis önálló részt birtokolt. Úgy tűnt, hogy a lakók kénytelenek egymás jelenlétét eltűnni.

Hoàng Minh Châu²² a 72 éves Giảng Võ lakótelep D1 épületének ötödik emeleti lakós elmesélése alapján *“itt mindig is jó volt a lakók közötti kapcsolat”*. *“Ha valaki segítségre szorult a szinten lakók mind összefogtak és a segítségére sietnek” - folytatja.* A Giảng Võ lakótelep azon első Hanoi-ban épült lakótelepei közé tartozik melynek lakóterei önmagunkban zárt, teljes értékű lakást alkotnak (a konyha és mellékhelységek a lakáson belül találhatóak). Egy ház tömbbel odább, a C4 épületben szintén a lakótelep első lakói közé tartozó Nguyễn Thị Kim Dung is hasonlóan vélekedett *“egy helyen dolgozunk, egy helyen lakunk, és mivel az itt lakók többségének családjai, rokonai vidéken laknak ezért csak egymásra támaszkodhatunk”*. Talán így jött létre az egyik legismertebb vietnami közmondás: *“bán họ hàng xa mua láng giềng gần”* (a távoli rokonokat eladjuk közeli szomszédokért). A Kim Giang lakótelep bejárása kor az itt lakók elmesélése szerint sok “ős” lakós már elköltöztek, de régi szomszédok, a jó baráti viszonyok megmaradtak, időnként összejárnak. Az eltérő lakóhelyek ellenére a közösség régi szokásait még fenn tartják: átjárnak egymáshoz ünnepnapokon, kisegítik egymást ha szükséges.

A lakótelepekben a szintenkénti közösségi élet fenntartása e szerint a 21. században is fontos a lakók számára. Azonban a kollektív lakóépületében talán a kényszer helyzet miatt automatikus ellen állást vált ki a lakók részéről. Másfelől Altman az emberek téri territóriumára itt összemosódott. Elmélete szerint három használati területet különböztet meg. Az elsődleges territóriumba tartozik a



Nguyễn Công Trứ lakótelep lakás felosztása

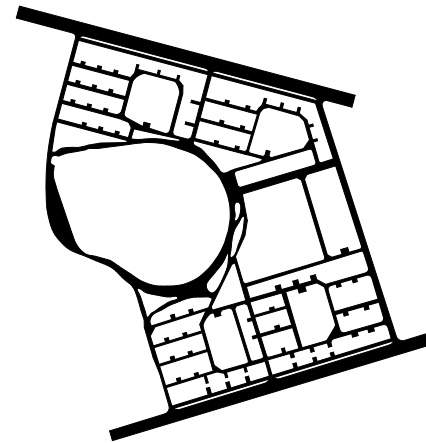


Giảng Võ lakótelep szervezeti felépítése: lakóegységek: A,B,C,D; lakóközösség: 1,2,3.

²¹ Dung úr 1956 óta lakik a Nguyễn Công Trứ lakótelepen a családjával. Kérésére nem hoztam nyilvánosságra a teljes nevét.

²² Jelenleg Giảng Võ lakótelep D1 és D2 épület lakóközösségének vezetője

lakásunk (saját szoba, konyha, fürdő...), másodlagos territóriumot a lakások előtti folyosó, udvar, kert, járda képezi. A harmadik a nyilvános territórium. Ide tartoznak közterületek, középületek melyeket ideiglenesen, időszakosan használjuk. E besorolás alapján a kollektív lakóházakban a lakók első és másodlagos használati tere és funkciója zavarják egymást, a konyha és mellékhelységek közös használatával. A közös terek pedig az intimitás hiányához vezetett, esetleg az egymás magánszférájának túlságos belátása vagy beavatkozása, mely feszültséget generált. A 70-s évek után épült lakótelepeken a lakás önmagukban zárt egységet képeznek, már nincsenek közös használatú lakófunkciók. A territóriumok elkülönülnek, a közös használatú terek itt már csak a közlekedők folyosók és lépcsők, mely általában nem okozott feszültséget a lakók között.



Giàng Vỡ lakótelep utca hálózata

A lakótelepek kialakítása idején a tervezők ugyan törekedtek a közös használatú épületekre és terekre. Nguyễn Công Trứ lakótelepen csak egy középületi csoportot építettek, mely 14 lakóépületet (közel 1000 lakás) szolgált ki. A Giàng Vỡ és Thanh Xuân lakótelepek már betartották C. Perry neighbourhood unit modellben felvetett szabályokat az óvodák és iskolák számának és elhelyezési távolságokra vonatkozóan (GV: 4 lakóegység - kb. 300-350 lakás, 4 óvoda, 1 általános iskola, 1 kulturális központ; TX: 6 lakóegység, 6 óvoda, 2 általános iskola, 2 kulturális központ). Giàng Vỡ lakótelepen a megkérdezett lakók a gyerekei kivétel nélkül a területen található óvodákba, és általános iskolákba járnak.

Az egész lakótelepet átfogó közösségi élet spontán kialakulása a nagy távolságok, a nagy létszámú lakosság és a közös összetartó érdekek hiány miatt azonban szinte lehetetlen. Ezt még kevésbé teszi lehetővé a telepen átmenő fogalom kialakítása. Nagy forgalmú utak ugyan nem keresztezik a telepet de a feltáró utak és az épületeket megközelítő utak átjárhatóak. Az átmenő forgalom két problémát generál: nem tud kialakulni belső használatú zárt, intim udvarok, kertek és lehetőséget ad egyéb használat kialakulására: piac, éttermek, kávézók és egyéb szolgáltatások.

Kulturális központok épültek lakótelepeken, de ezek egy-egy állami szervezet felügyelete alatt állnak. Az állam hivatalos eseményeket megrendezésére szolgálnak helyet, illetve a lakótelepek adminisztratív központjaként funkcionál. A vietnami hagyományos közösségi tevékenységek nem kapnak itt helyet. A központ belső és külső terei egyébként sem elegendő az egész lakótelep lakosságának befogadására.

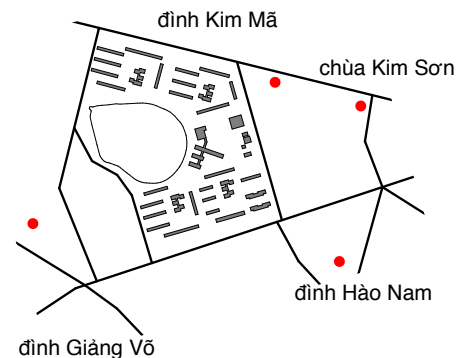
A lakótelepek közösségi életének tanulmányozása során a "tổ dân phố", azaz a "lakóközösség" működése az ami leginkább emlékeztet a falu közösségi életre. Egy-egy tổ dân phố-ba egy legfeljebb két lakóépület tartozik, vagyis körülbelül 120-150 lakás. Ez a közösség működtetés és összetartás szempontjából ez már sokkal kezelhetőbb lélekszámot jelet. A Giàng Vỡ lakótelepen a D lakóegység 1-s (D1 és D2 lakóépület) lakóközösséget ismerhetem



Giàng Vỡ lakótelep két épület közti udvar, 2016
forrás: saját kép

meg közelebből. Hoàng Minh Châu a közösség vezető megítélése szerint a falusi közösség szokásainak 90-95%-t megtudják tartani. A D2 épület újjá építése előtt egy közösségi klub helységünk volt a D1 épületben. A helységet saját magunk alakították át egy üresen álló teremből. Itt rendszeresen tartottak és tartanak ünnepeket, az egész lakóközösség számára, mint a Hold új év, a Gyereknapi, vannak kisebb, időszakos gyülekezések, találkozások (Idősek Közössége, Veteránok Közössége, Női Egyesület...stb.). A D2 épület megépítése idején a tervezők az ötödik emeleten egy nagyobb méretű közösségi helységet biztosítottak a lakók számára. Jelenleg mindkét helységet párhuzamosan használják az aktuális eseménytől függően.

A falvakban és az óvárosban közösség ház épült kifejezetten a közösség közös események rendezésének használatára. A lakótelepeken ehhez hasonló hagyományos építmények nem épültek. Helyette egyszerű klub termekben gyülekeznek a lakóközösségek. Ebből látható, hogy a régi hagyományos szokások iránti igények továbbra is fennállnak. A hagyományos épületek fontossága nemcsak mint egy fizikai tér, a közösség gyülekező helye hanem spirituális élet, a szellemi és lelki, a hitvallás gyakorló háza is. Giàng Vĩ lakótelep lakói rendszeresen eljárnak a környéken megtalálható közösség házakba, buddhista pagodákba imádkozni, rész vesznek azok hagyományos eseményein. A Châu asszony által vezetett közösség a Hold naptár szerint az év első hónapjának egyik napján az összes környékbeli szent helyre elzarándokolnak, tiszteletet adnak szenteknek, sok szerencsét és egészséget kívánnak maguknak és a családtagoknak az egész évre.



Giàng Vĩ lakótelep környéken található közösség házak, pagodák

1972-ben kezdték meg Giàng Vĩ lakótelep építését, első lakói 1977-ben költözhetek be az új "modern" lakásokba. A lakók folyamatosan, spontán bővítették lakóhelyüket. Ennek hatására az épületek szerkezete és a lakókörnyezet minősége is egyaránt sokat romlott. Az egész területre vonatkozóan több felújítási és átalakítási terv született, de a város 2008-ban hozott döntése szerint a területet teljesen újjá építik. Eddig négy épület újjáépítése valósult meg. A D2-s "multi" funkció épület 2015-ben került átadásra: 1-3 szinten üzletek, boltok, éttermek, 4-5 szinten irodák kaptak helyet; 6-12 szintig a régi lakók kapták vissza a régi lakásnak megfelelő méretű és hasonló elrendezésű (oldal folyosós) új lakást; e felett a 21. szintig találhatóak az új eladásra került magasabb minőségű lakások.



Giàng Vĩ lakótelep és D2 újjá építés után, 2016
forrás: saját kép

A szocialista lakótelepek megépítése idején a politikai szemléletnek megfelelően nem építettek hagyományos közösségházakat vagy egyéb vallásos épületeket. A vallás gyakorlását ebben az időben nem igen szorgalmazták. Sok vallásos építmény üresen elhanyagoltan álltak, rosszabb esetben lebontották, elégették majd a helyére "modernebb" középületet építették. Például a Giảng Võ lakótelepen a jelenlegi Kim Đồng Általános Iskola helyén régen Hòa Bình pagoda állt. A betiltások, az új életforma, a politika szemlélet váltás, az új épített környezetek kialakítása és szervezeti átalakítások ellenére a hagyományos szokások valamilyen formában mégis képesek fenn maradni. A falusi közösségi életformájának használati terei ugyan kényszeresen megváltoztak, az emberek igényei és viselkedése azonban tovább élnek.

Új építésű lakónegyedek

2006 nyarán lehetőségem volt haza látogatni Hanoi-ba. A repülőtértől a városba vezető úton haladva amíg a szemem ellátott daru erdőt láttam magasodni az egész város felett. Úgy tűnt mintha az egész város egy építkezési terület volna. Magas épületek ekkor még csak elszórtan emelkedtek ki a négy-öt emeletes város szövetből.

A "Chính sách Đổi Mới"²³ (1986) politika váltás után a vietnami állam már nem építtetett, nem fektet be lakás építés be. A lakóházak építése és befektetése egyének, magán cégek vették át. A szabad kereskedés miatt az ingatlanok, az építkezési területek hihetetlenül megdrágultak. Emiatt a befektetés megtérülése érdekében Hanoi szerte megjelentek a magas lakóépületek (high-rise apartment).

A high-rise épületek építése a 90-s évek elején kezdődtek. A város rendezési tervek az ellentmondások és az eltérő szemléletek miatt lassan születtek. A szigorú építési szabályok hiányában a magas épületek rendezetlenül épültek a városban. Kezdetben többnyire üresen álló telkekre épültek, az alacsony magasságú, sűrű intenzitású épület halmaz közé ékelődve álltak magányosan. A 90-s évek végén és a 2000-s évek elején a magas épületek száma jelentősen megnöttek, de továbbra is csak elszórtan, vagy külön külön álló egységekben álltak, eltérő cége befektetése által. Ekkor még nem volt egy nagyobb területre vonatkozó egységes összefüggő terv a lakókörnyezet kialakításra mint a szocialista lakótelepek esetében.

1998-2006 között épült meg Hanoiban az első magas lakóépület együttes a Vinaconex Corporation által a mai "**Khu đô thị Trung Hòa Nhân Chính**" (THNC) lakónegyedben. Három 17 szintes, kettő 24 szintes és egy 34 szintes lakóépület lényegében egy utca mentén sorakoztak fel és alkottak egy lakó övezetet. Az épületek 15.000 lakós számára biztosított lakóhelyet. Az épületek mind több funkciót foglal magában: egy vagy két pince szint parkolóval, az alsó



Trung Hòa Nhân Chính lakónegyed, 2015
forrás: saját kép

²³ Chính sách Đổi Mới (Renovation Policy): "socialist-oriented market economy"

2-3 szinten bevásárló központok, üzletek, éttermek és irodák kapnak helyet, és e felett találhatóak a lakószintek. Az épület együttes megépítése idején nem terveztek közösségi tereket, udvarokat, klub helységeket, vagy egyéb középületeket. A lakónegyedben később több hasonló felépítésű magas lakóépület épült különböző cégek befektetésével. Jelenleg egy nagyobb lakónegyedet alkot. De mivel az épületek eltérő időben, eltérő befektetők által épültek, ezért a lakó közösség számára az épületek közötti udvarokon kívül nincsenek szervezett középületek, oktatási intézmények. Az épületek alsó szintjein kereskedelmi szolgáltatásokra kiadóak. Éttermek, üzleti helységek, bankok lepték el, egy-egy helyen magán bölcsőde, óvoda található.

A tanulmány szempontjából érdekes lakónegyed a **“Mỹ Đình - Mê Trì Urban Village”** mely 2003-ban kezdték építeni. Hanoiban ez az első magáncég által megépített, melynek funkciói valamelyes emlékeztet a szocialista korszakban épült lakótelepekre. A Song Da Company külföldi ingatlan fejlesztő cégeket²⁴ bízott meg a 36ha-s terület megtervezésével. A lakónegyed szervezése hierarchikus felépítésű, mind az utcák, mind az épületek mind a közösségi terek elrendezése. A területet forgalmas nagy autós utak veszik körbe. Az átmenő és feltáró kisebb forgalmú utcák a hosszú területet kisebb, önálló egységekre bontja fel. Az egységeken külön álló övezeteken belül kisebb belső használatú utcák vannak. Az épületek mérete és funkciója is hasonló elv alapján követik egymást. A szolgáltatásokat, a kereskedelmi funkciókat, az iroda helységeket - C. Perry elméletéhez hasonlóan - a terület külső határra mentén helyezkednek el önálló épületekben vagy a több funkciós magas lakóépületekben. Befelé haladva a terület középpontja felé csökkennek a közszolgáltatások, az átmenő forgalom, a terület magjában már csak csendes, nyugodt lakóházak találhatóak. A közösségi terek kialakítása, az épületek által határolt külső használatú tereknek elrendezése előnyösebbnek bizonyul lakótelepekkel szemben. A hierarchikus felépítésnek köszönhetően a szabadtéri tereknek nincs átmenő forgalma, épületek ölelik körbe, megfelelően zárt teret képeznek. Így ezeket a tereket csak az adott lakóépület lakói használják, mely lehetőséget ad a lakóközösség szoros kapcsolatának kialakulásához. A zártabb kertekbe, a belső udvarokba a helyszín bejárás idején sajnálatos módon nem jutottam be. A nagy bejárati kaput a nap 24 órájában őrzik a kikíváncsiskodó behalótoktól.

Az eredeti terv szerint a lakónegyed északi oldalán egy nagyobb méretű állami óvoda és egy általános iskola épül a lakónegyed új lakók kiszolgálására. A megvalósítással csak a lakónegyed megépítést követően hat-hét évvel kezdődött. 2012-2014-ben épült meg egy magas szint vonalú magán iskola, Marie Curie School. Közvetlenül mellett helyet kapott az 1. Mỹ đình Általános iskola. Az eredeti terv helyén Vườn Xanh (Zöld Kert) óvoda építése folyik, befejezését 2017 közepére tehető. Ezen kívül a



²⁴ PDI CALIFORNIA, 260 Architects, U.S.A. IMA+DESIGN

területen egy Vietnamese Institute for Musicology található és egy nagy bevásárló központ, The Garden.

Tehát látható, hogy a Mỹ Đình Mê Trì lakónegyed köztereinek kialakítása közben a tervezők nemcsak az egész lakónegyedre vonatkozóan igyekezett szolgáltatásokat és szabadterei használatot kielégíteni. Ügyeltek arra, hogy egy-egy lakóépületnek saját zárt teret biztosítsanak, az adott lakóközösség számára. Ennek ellenére az egész épületre vonatkozó lakóközösség még sem tudott kialakulni.

A lakónegyed tanulmányozása közben nagy örömmre egy templomra is rábukkantam a területen. Mint kiderült ez a “Đền thờ Đức Thánh Cả”, azaz Fő Szent temploma. A 6.században épült a Lý Phật Tử király tiszteletére. A lakónegyed megépítése idején a templomot szentség tisztelet miatt nem bonthaták el. Azonban némi ellentmondást érezhető a szenthellyel kapcsolatban. A templom őrzője szerint a hagyományos vietnami ünnepeken, a Hold naptár szerint a hónap első napjában, telihold vagyis a hónap 15. napján a templom megtelik a lakónegyed és közelebb környékbeli lakók látogatásával. A hagyományos közösség és buddhista pagodákkal szemben a templomok közelében nem szívesen laknak a vietnamiak. Abban hisznek, hogy a templomokban lakó szellemek zavarhatják, beavatkozhatnak az élők életében. Ez adhat magyarázatot arra is, hogy a templom közelében, közvetlenül mellette, nem épült lakóépület. Három oldalról utca zárja, a negyedik oldalon a Vietnamese Institute for Musicology épülete található.



My Dinh Me Tri Urban Village Master plan
forrás: projekt bemutató

Mỹ Đình - Mê Trì Urban Village
forrás: internet

Vietnamban jelenleg az egyik legnagyobb ingatlan befektető cég a Vingroup. Hanoiban több high-rise multifunkcionális épület együtttest (Vincom Center Ba Trieu, Center Nguyen Chi Thanh, Plaza Long Bien) és lakónegyedet (Royal City, Times City) építettek.

A **Times City lakóváros** építését 2011-ben kezdték. A terv szerint az óriás projekt három ütemben valósul meg. 2014-ben fejeződött be az első szakasz. Ekkor tizenegy darab 25-32 emeletes lakóépület épült meg, közel 5000 lakással. Ugyan ebben az ütemben egy 60.000m² alapterületű Vinmec általános kórház, egy nemzetközi oktatás intézmény rendszer (két tannyelvű óvoda, általános-, középiskola), és két iroda épület épült. Emellett lakóépületek alatt a pince szinten 200.000m²-s bevásárló és szolgáltató, sport központ került megvalósításra. A második ütem épült a Times City Park Hill, ennek befejezését 2017 elejére tervezik, újabb tizenegy magas emeletes lakóépülettel. A Park Hill Prémium elnevezésű harmadik ütemben épülő lakónegyed építését 2015-ben kezdték meg. Itt további négy darab 35 emeletes lakóépület épült, mega kereskedelmi központtal a földszinten és a földalatti szinten. A kerület előírása alapján, az új lakóépületek megépítése mellett, az új lakók szolgáltatóra, még egy oktatási intézmény rendszer köteleztek a befektetők számára.²⁵

A Times City lakónegyed középületei elsősorban nagy közösség számára nyújt szolgáltatás. A lakó funkció és a szolgáltatások a Mỹ Đình lakónegyedhez képes itt jobban összefonódik. Csak oktatási és egészségügyi intézmények és az iroda épületek kerültek külön területre. A szórakoztató és kereskedelmi funkciók közvetlenül a lakóépületek alatt helyezkedik el.

A kórház és az iskola között itt is áll egy szent épület, "Âm Tụ Linh Miếu" (Jin temploma) néven. A Mỹ Minh lakónegyeddel ellentétben, ahol a đền a kerülethez tartozik, itt a templom a Vingroup felügyelete alatt áll. Emiatt a templom általában nem látogatható, csak a legfontosabb hagyományos ünnepnapokon gyűjtenek füstölőt a templom felügyelője. A lakóváros bejárásakor megkerestem a templomot is. A Vinmec kórház mellék kapuján keresztül lehet megközelíteni. A bejáratnál settenkedve fényképezőgéppel a kezemben az őr gyorsan elkergetett, mondván ez magán terület "*tilos a fényképezés*". Egy darab képet mégis sikerült készítenem a templomhoz tartozó kellemes hangulatú kertről.

A terület utca hálózata követi hierarchia rendet. A terület hossz tengelyén megy végig a területet feltáró főút majd innen nyílik a kisebb forgalmú majd az épületeket feltáró utcák. A köz terek, közösségi szabadterek is hasonlóan épül fel. A főút mentén nagy leburkolt rendezvény udvart terveztek, ezt egy hatalmas mesterséges



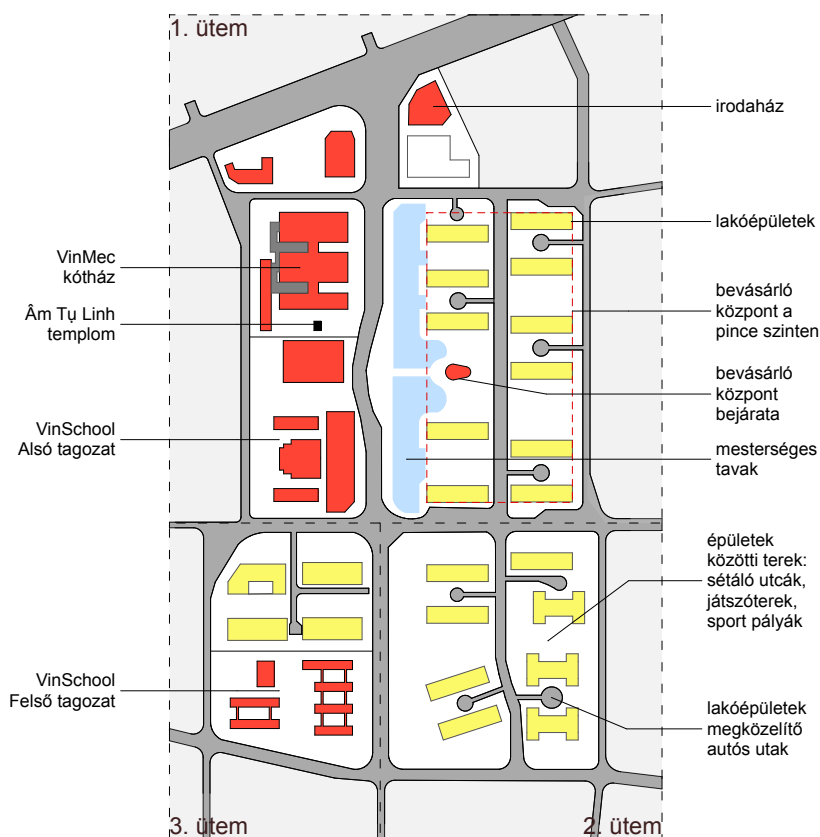
"Âm Tụ Linh Miếu"
Times City, 2017
forrás: saját kép

²⁵ Hanoiban jelenleg nincs általános szabályozás vagy előírás a középületek, az oktatási intézmények megépítésének kötelezettségére az új lakónegyedek, új lakóvárosok építése esetében. A nagyobb projektek építési szándék benyújtását követően a város és kerület építésügyi osztálya írja elő az adott tervre a kötelező középítmények megépítését.

tó választja el a csendesebb lakóövezettől. Az lakóépületek közötti - egyébként sem túl nagy területű - szabad terekhez különböző aktivitásokat rendeltek. Sport pályák, sétáló, pihető parkok és játszóterek váltják egymást. A sport pályákat a biztonság miatt lezárták, az összes többi tér egyébként szabadon használható. Ami a lakótelepekhez képes mindenképp előnyösebb kialakítás az a pihenő, játszó, zöld kertes, sétáló utak nagyobb összefüggő tereket képeznek lakóépületek között, autós utak nem keresztezik.

A lakóvárosban a Vingroup rendszeresen szerveznek különböző eseményeket. Eleget tesznek a vietnami hagyományos ünnepeknek és a külföldről be szivárgót szokásoknak is teret adnak (Valentin nap, karácsony...stb.). Ezenkívül egyéb szórakoztatói eseményt, tánc versenyt, gyerek élmény rajzi versenyt is rendeznek. De ezeknek célja elsősorban a széles közönség vonzása a város minden részéről, nem pedig az itt élő lakóközösséget szolgál.

A Times City fiatalabb lakói (40 év alatt) szeretnek itt lakni. Modern lakókörnyezet, minden szükséges szolgáltatás egy helyen megtalálható. Oktatási- és egészségügyi intézmények, játszótérek a kicsiknek, sport pályák a sport kedvelőknek, közel 100 étterem és kávézó, uszoda, mozi, és egy hatalmas bevásárló központ. Ez a korosztály nem tartja annyira fontosnak a lakóhelyi közösség kialakítását, nem kötődnek és nem függnek túlságosan a lakóhelyükhöz.



Times City, 2017
forrás: saját kép

Összefoglalás

A hanoi lakókörnyezet közösségi életének tanulmányozása folyamán azt szerettem volna kideríteni, hogy a hagyományos falu közösségi életformája városi környezetben is fontos szerepet játszik.

A falu és az óvárosban egyértelműen látható a szoros közösségi élet működése, annak összetartó ereje. Habár a faluból az óvárosba való költözés során már változásokat eredményezett a lakóhely változtatás és az új életforma, a kereskedelem. Hàng Bạc utca esetében a közösség már nemcsak gyülekező helye, a védő szentek tisztelet adó helyszíne, hanem a kereskedelmi ügyeket is szolgál. A szocialista lakótelepek esetében a hagyományos szent helyek építése szoba jöhetett, sőt Giàng Võ lakótelepen le is bontották a területen álló buddhista pagodát. Itt viszont még ki tudott alakulni a lakóközösségek egy-két épületen belül, a lakók azonos munkahelyi ismeretségeknek köszönhetően. Az új lakónegyedekben a lakóhelyi közösség kialakítására viszont a lakók között nincs törekvés. Nincs célja és igénye lakóknak a helyi közösséghez való tartózkodáshoz. Ennek egyik oka lehet, hogy az emberek önszántunkból, és az anyagi helyzetüknek megfelelően választják ki a számukra megfelelő lakónegyedet. Másfelől ma az emberek nem kötődnek egyetlen egy helyhez, könnyen változtatnak lakóhelyet. Emiatt a lakók általában csak felszínesen ismerik egymást.

A négy lakóhely közösségi életének összehasonlítása

	FALU	ÓVÁROS	KTT	CC
felépítése, szerkezete	falu zárt egységet képez, spontán fejlődik	egy utca zárt egységet képez,	tervezetek, átmenő szerkezetűek	tervezetek, elkülönülő közlekedés
közös használatú terek	közösség ház és egyéb vallási építmények, piac	közösség ház, kereskedelmi utca	kulturális központok, oktatási intézmények	szolgáltatás, szórakoztatás
közösséget összetartó erő	család, rokonság, település, túlélés	település, anyafalu, kereskedelem - kézműves szakma	lakóközösség, régi hagyomány fenn tartása	-
lakók ismeret kapcsolata	rokonságban állnak	egy faluból származnak	közös munkahely	-

A kutatás során derült ki, hogy a faluból városba költözés és az újabb és újabb és modernebb lakókörnyezetben élünk annál inkább eltűnni látszik a hagyományos falusi lakóközösségi kapcsolatok. De vannak bizonyos hagyományos szokások, melyek a modern életmód mellett a új környezetekben is fenn tartják a vietnami emberek. Ezek gyakorlását a családon belül, szűkkörben tovább működnek (erről a lakóházak elemzési fejezetben esik szó részletesebben), de nem terjednek ki a közösség szintjére. Ilyen például a templomba, a szenthelyekre való eljárás. A lakótelepeknél még felfedezhető volt a lakóközösség közös zárandoklata a környékbéli szenthelyekhez. De

ezt is csak éven egyszer teszik meg, kötetlen részvétellel. Viszont az összes bejárt új lakónegyedekben még is van egy közös pont ami a régi hagyományt idézi. A “lò húa tiền vàng”, az “arany pénz égető”, ami tulajdonképpen a műpénz égető kemence a túl világ számára. Érdesem volt látni a Times City sétáló utcáin a fekete kemencéket elvegyülve a modern környezetben. Az egyik oldalon a hatalmas mesterséges tó, a másik oldalán egy lekerített kosárpálya és a vadonatúj gyerek játszótér, a két 18 emeletes magas lakóépület között békésen állva. A világ legtermészetesebb dolgának tűnt amikor egy fiatal házaspár elkezdte égetni az áldott műpénzt a kemencében.

Ha a hagyományos értelemben vett lakóközösség kialakítására nincs is igény, a hagyományos vallási szokások, rituálék továbbra is élnek. Kérdés természetesen az, hogy a vallási intézmények helyet kaphatnak-e vagy egyáltalán megvalósítható-e az új modern lakónegyedekben.

A **közösségházak** a hagyományos falvakban a közösségi események megrendezése mellett a falu védő szentjének vagy a falu alapítójának adnak tiszteletet (a kettő sok esetben ugyanaz a személy). A falvak vagy óvárosok kialakulása - Észak-Vietnam esetében - elsősorban családi kapcsolatokhoz kötődik, közös érdekek tartja össze a közösséget. Az új lakónegyed vagy városnegyedek megépítése esetében a “megalkotói”-nak más céljai vannak. Már nem egy adott közösség számára építenek. A befektetők fő célja a maximális nyereség elérése, majd abból még többet kreálni újabb befektetéssel. A középületek, közösségi terek az modern életforma mellett új értelmet kapnak a hagyományos közösségházakhoz képest. A lakótelepek megalkotói az “állam”, a lakónegyedek-é egy cégnév melynek jó esetben számos “alkotása” van. Az újabb lakónegyedek többszintű köz és közösségi tevékenységet is megpróbálnak kielégíteni. Szolgáltatás nyújtanak a széles közösség számára mely mindenki számára elérhető, helyet és teret igyekeznek biztosítani a hely lakók számára.

Mi a helyzet a templomok és a buddhista pagodák esetében? A **templomok** eredetileg egy szenthez, istenhez kötődik vagy egy hős számára építették. Egy ilyen építmény megépítése az új lakónegyedekben kérdéses, indokolatlanak tűnik. A három hagyományos vallási épület típus közül talán a **buddhista pagoda** az amely helyet kaphat a modern lakókörnyezetekben. Ennek szándéka azonban még nem látszik sem a már megépített, épp épülő vagy tervezett lakónegyedekben. Szükségességük nem kérdéses. Az új lakóépületek, a nagy szabású lakóvárosok építése továbbra is folytatódnak. Az üres területek beépítése mellett a régi területek lebontás és újjá építése is terv formában már mind készen állnak a megépítésre. A Nguyễn Công Trứ lakótelep tizennégy darab 4 emeletes épületek helyett nyolc darab 14 emeletes épület fog kerülni a helyére. Eddig N3 jelzésű lakóépület valósult meg (2013-15) (i9).

Giàng Vĩ lakótelepet is teljesen átfogják építeni eddig négy épület került bontásra. Thurgng Đinh lakótelep új terve 2009-ben született, de eddig egyéb nehézségek miatt az építkezés még nem kezdtek meg. És még sorolhatnám. (a fenn említett tervek mint Hanoi belvárosában találhatóak, a város külterületein is számos hasonló project található)

Mindez azt jelenti, hogy Hanoi befogadó képessége tovább nő, ennek hatására lakosságának száma is rohamosan fog emelkedni. A lakónegyedek magasépületei rengetek embert képesek befogadni. Ez minden téren terhet jelent a városra nézve: lakókörnyezet, infrastruktúra, a középületek, a közlekedés, a közterek és a vallási intézmények is egyaránt. A hagyományos szokások igényeinek kielégítésére talán megfontolandó lehet a város vezetőség részéről a közösségi házak, és templomok helyre állítása, pagodák építése az új lakónegyed közelében.

Nyomtatott Források

1	AMOS, Rapoport	<i>House form and culture</i>	Foundations of Cultural Geography	1969
2	AMOS, Rapoport	<i>Using "culture" in housing design,</i>		1998
3	ANDRÉ, Casault, DENISE, Piché, MYRIAM, Blais, NGUYỄN Mạnh Thu, ĐOÀN Như Kim	<i>The Habitat of Ha Noi (Tìm hiểu vấn đề nhà ở của Hà Nội)</i>	Trường đại học Tổng hợp Laval Québec	2006
4	CHU, Quan Trứ	<i>Hanoi hagyományos építésze (Kiến Trúc dân gian Hà Nội)</i>	Hanoi	2001
5	DƯƠNG, Đức Tuấn	<i>Hanoi régi társasházak építészeti terek felújítása, az ideiglenes és állandó lakóhelyek feltételeitnek kielégítésével (Cải tạo không gian kiến trúc - tái khai thác chung cư cũ tại Hà Nội đáp ứng điều kiện tạm cư tái định cư tại chỗ)</i>	Hanoi	2004
6	ĐẶNG, Đức Quang	<i>Néhány kérdés az északi síkság "üzleti-lakóház" kialakulásáról (Một số vấn đề về nhà ở thị tứ làng xã vùng đồng bằng bắc bộ)</i>	Hanoi	1995
7	ĐẶNG, Tố Tuấn	<i>Lakóterek kialakításának új lehetőségei Vietnamban közeli jövőben 1995-2005 között (Các giải pháp tạo không gian ở thích hợp với Việt Nam trong tương lai gần 1995-2005)</i>	Luận án tiến sỹ, trường ĐHKTHN, HN	1994
8	ELLIOT, Aroson	<i>A társas lény</i>	Akadémiai Kiadó Zrt.	2008
9	EDWARD, T. Hall:	<i>Rejtett dimenziók.</i>	Gondolat	
10	FERINAND, Tönnies	<i>Közösség és társadalom</i>	Gondolat Könyvkiadó	1983
11	Hanoi Óváros Igazgatási Osztály	<i>87 Ma May utcai lakóház építészeti és történelmi jelentősége (Giới thiệu giá trị kiến trúc - lịch sử nhà 87 Mã Mây)</i>	Hanoi Óváros Igazgatási Osztály	
12	Hanoi Óváros Igazgatási Osztály	<i>Hanoi Óváros építészeti története és értékei (Giá trị kiến trúc phố cổ Hà Nội)</i>	Hanoi Óváros Igazgatási Osztály	
13	HARDIE, G. J.	<i>Environment and behavior research for developing countries.</i>	In Zube, E. H., Moore, G. T. (eds.): Advances in environment, behavior, and design. Vol. 2. Plenum, NY	1989
14	HELEN, Evertsz	<i>Megfizethető lakóhelyek Hanoiiban (Nhà ở bình dân tại Hà Nội)</i>	Nxd Văn Hóa - Thông tin, Hanoi	2000
15	GOLDMAN, Alvin	<i>A Theory of Human Action</i>	Prentice, Hall, Englewood Cliffs	1970.
16	GOUROU, Piere	<i>A Tonkin (Észak-Vietnam) földművelő emberek (Người nông dân châu thổ Bắc Kỳ)</i>	Nhà Xuất Bản Trẻ, Hanoi	2002

17	KHUẤT, Tân Hưng	<i>Kultúra és az Észak Vietnam Delta népi építészet kapcsolata (Mối qua hệ giữa văn hóa và kiến trúc nhà ở dân gian vùng đồng bằng bắc bộ)</i>	Luận án tiến sỹ, trường ĐHKTHN, Hanoi	???
18	INRASARA, Phan Trần	<i>Az utazások & a Ház (Những cuộc đi & cái Nhà)</i>	NXB Hội Nhà Văn, Hồ Chí Minh	2015
19	LÊ, Anh Đức	<i>A Vietnami Etnology Múzeumban kiállított Viet lakóháza (Ngôi nhà Việt trưng bày ở Bảo tàng dân tộc học Việt Nam)</i>	Luận văn thạc sĩ văn hóa học, Hanoi	2013
20	NGÔ, Văn Giá	<i>Hanoi külvárosi falvak hagyományos kulturális értékek változásai a Đổi Mới politika váltás idején (Những biến đổi về giá trị văn hóa truyền thống ở các làng ven đô thuộc địa bàn Hà Nội trong thời kỳ Đổi Mới)</i>	Học viện chính trị quốc gia Hồ Chí Minh, Hà Nội	2006
21	NGUYỄN, Công Uẩn	<i>Hanoi az első XX. században (Hà Nội nửa đầu thế kỷ XX)</i>	Nxb Nhã Nam, Hanoi	2016 (1999)
22	NGUYỄN, Đình Toàn	<i>Vietnam építésze a különböző korszakokon keresztül (Kiến trúc Việt Nam qua các thời đại)</i>	Hanoi	
23	NGUYỄN, Khắc Tụng	<i>Việt Nam - Észak-Vietnam delta népi építésze (Nhà cửa các dân tộc ở trung du bắc bộ)</i>	Nxb Khoa học xã hội, Hanoi	1978
24	NGUYỄN, Tổ Lăng	<i>Hanoi lakóhelyi terek helyreállításának fenntartható fejlődési trendek (Vấn đề quy hoạch cải tạo không gian khu ở tại HN theo khuynh hướng phát triển bền vững)</i>	Luận án tiến sỹ, trường ĐHKTHN, Hanoi	2000
25	NGUYỄN, Văn Chính	<i>Hanoi kulturális identitásának struktúrája és dekonstrukciója (Cấu trúc và giải cấu trúc bản sắc văn hóa Hà Nội)</i>	Hanoi	2015
26	NGUYỄN, Viết Chúc	<i>Từ điển đường phố Hà Nội</i>	Sở Văn Hóa và Thông Tin Hà Nội, Hà Nội	2006
27	PERRY, Clarence	<i>"The Neighborhood Unit" from The Regional Plan of New York and its Environs (http://www.sethspielman.org/courses/geog3612/readings/Perry.PDF)</i>		1929
28	PHẠM, Duy Tam	<i>Đồng Hòa falu, Régen és ma (Đồng Hòa, Xưa và nay)</i>	Đồng Hoà	2010
29	PHẠM, Minh Tiến LÊ, Xuân Dương	<i>Châu Khê a hagyományos ezüst arany kézműves falu (Làng nghề vàng bạc Truyền thống Châu Khê)</i>	Nxb Hải Phòng, Hải Phòng	2016
30	PHẠM, Trọng Thuật	<i>Közterek szervezése a Hanoi lakóegységekben (Tổ chức không gian công cộng trong đơn vị ở đô thị Hà Nội)</i>	Hanoi	2002
31	PIERRE, Clément - NATHELIE, Lancret	<i>Hanoi - A változások korszakai - A város és építészet formái (Hà Nội - Chu kỳ của những đổi thay - Hình thái kiến trúc và đô thị)</i>	Nxb Khoa học và Kỹ thuật, Hanoi	2010
32	PHILIPPE, Papin	<i>Hanoi építésze (Lịch sử Hà Nội)</i>	Nxb Nhã Nam, Hanoi	2016
33	KÜRTEN, Sandra	<i>The Transformation of Public Space in Hanoi</i>	ASIEN 108 67-79p.	2008

34	SYLVIE, Fanchette	<i>Hà Nội, a Metropolis in the Making The Breakdown in Urban Integration of Villages - Hanoi,</i>	NXB Thế Giới, Hanoi	2016
35	SZÉCSÉNYI, István	<i>A közösség szerepe az egyén szocializációjában cikk</i>	http:// www.osztalyfonok.hu/ cikk.php?id=182	2016. 12.07.
36	TÔ, Kiên	<i>Tube Houses in Hanoi's Old Quarter</i>	Kumanoto University	2008
37	TRẦN, Quốc Vượng	<i>Köznyezet Ember Kultúra (Môi trường Con người Văn Hóa)</i>	Nxb Văn hoá- Thông tin, Hanoi	2005
38	TRẦN, Quốc Vượng	<i>Hanoi a szememben (Hà Nội như tôi hiểu)</i>	Nxb Thời Đại, Hanoi	2009
39	TRẦN, Hưng NGUYỄN, Quốc Thông	<i>Thang Long - Ha Noi tíz évszázados várossá vállása (Thăng Long - Hà Nội mười thế kỷ đô thị hóa)</i>	Nxb Xây Dựng, Hanoi	1995
40	VŨ, Ngọc Tiến	<i>Észak Vietnam lakósok életének kutatása (Điều tra cuộc sống cư dân đô thị bắc VN)</i>	Hanoi	2001
41	VŨ, Ngọc Tiến:	<i>Điều tra đời sống cư dân đô thị bắc Việt Nam, 3 phần: - Giai Đoạn 1954-1960: Hàn Gắn vết thương chiến trang</i>	Hà Nội	1999

Előadások

ĐẶNG, Tố Anh	KTT - A futura housing héitage in Hanoi?	Hanoi, 2016
NGUYỄN, Hồng Thục	Cities in Vietnam - Distinctive values and experiences value	Hanoi, 2016
PDI - Peninsular Development and Investment, 260 Architects, imadesign	My Dinh Me Tri Urban Village - Masterplan	Hanoi, 2003

Építési rendeletek, szabályzatok

1	Quyết định của bộ trưởng bộ xây dựng về việc ban hành TCXDVN 323: 2004 "nhà ở cao tầng - Tiêu chuẩn thiết kế"	Építésügyi minisztérium határozat Vietnam: 323: 2004 vietnami építési szabály: "magas emeletes lakóház - tervezési szabvány"	Hà Nội, 2004
2	Tiêu chuẩn quốc gia, TCVN 4451:2012: Nhà ở - Nguyên Tắc Cơ Bản Để Thiết Kế	Nemzeti Szabvány, TCVN 4451:2012: Lakóhely - A Tervezés Alapjai	Hà Nội, 2012
3	Quy Chuẩn Kỹ Thuật Quốc Gia Về Nhà Ở và Công Trình Công Cộng - Phần 1: Nhà Ở QCVN 04-1:2015/BXD	Állami műszaki rendeletek a lakóházak és középületek építéséről - 1. rész: Lakóház QCVN 04-1:2015/BXD	Hà Nội, 2015

Internetes források

i1	https://www.behance.net/gallery/31786043/K-Ch-Hanoi-Old-Quarter	2016.08.12.
i2	http://www.workroomfour.com/#!second-open-show/c1acx	2016.08.12.
i3	http://graphisme.smolska.fr/portfolio/musee-vieille-ville-dhanoi/	2016.08.13.
i4	http://hanoi.vietnamplus.vn/Home/Khuat-khuc-Ke-Cho/201212/833.vnplus	2016.08.13.
i5	http://graphisme.smolska.fr/wp-content/uploads/2014/11/Ke-Cho-Pho-Co_Signale%CC%81tique_DEF.pdf	2016.08.13.
i6	http://graphisme.smolska.fr/wp-content/uploads/2014/11/Ke-Cho-Pho-Co_Signalétique_DEF.pdf	2016.08.13.
i7	http://www.duonglamvillage.com	2016.10.09.
i8	http://vnexpress.net/tin-tuc/thoi-su/xay-moi-khu-tap-the-nguyen-cong-tru-giua-thu-do-2456062.html	2016.10.27.
i9	http://thoibaotaichinhvietnam.vn/pages/xa-hoi/2016-05-20/nha-n3-nguyen-cong-tru-ha-noi-vi-dau-nguoi-dan-van-chua-nhan-nha-31854.aspx	2016.10.27.
i10	https://haihacorp.vn/tin-tuc/danh-sach-du-an-chung-cu-tra-gop-tai-hanoi-16-v7.html	2016.11.08.
i11	http://www.gso.gov.vn/default.aspx?tabid=387&idmid=3&ItemID=14627	2016.11.24
i12	https://en.wikipedia.org/wiki/Neighbourhood_unit	2016.12.05.
i13	https://en.wikipedia.org/wiki/Frederick_Gibberd	2016.12.05.
i14	http://gallery.nen.gov.uk/asset661129_1513-.html	2016.12.05.
i15	http://timescityminhkhai.com	2016.12.14.
i16	https://vi.wikipedia.org/wiki/Khu_đô_thị_Times_City_Hà_Nội	2016.12.14.
i17	http://songda.vn	2016.12.19.
i18	https://vi.wikipedia.org/wiki/Khu_đô_thị_Trung_Hòa_-_Nhân_Ch%C3%ADnh	2016.12.19.
i19	http://www.vinaconex.com.vn/?id=592	2016.12.19.
i20	http://chutu100.blogspot.com/2011/02/su-tich-en-tho-uc-thanh-ca.html	2017.01.04.
i21	https://vi.wikipedia.org/wiki/Hậu_Lý_Nam_Đế	2017.01.04.
i22	http://www.hoangthanhthanglong.vn/blog/ly-phat-tu-hau-ly-nam-de/447	2017.01.04.
i23	http://www.vienamnhac.vn	2017.01.04.

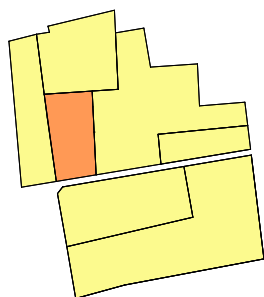
MELLÉKLETEK

1. melléklet: Đặng család

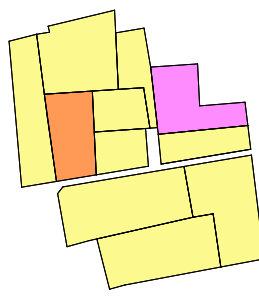
Đặng családja már több generációja él Đồng Hòa (Thái Bình megye) faluban. A család felmenőinek földjén jelenleg 21 család lakik 93 családi taggal. Mások a helyhiány miatt a falu más részeiben telepedtek le, többen Hanoi-ba vagy Thái Bình városába költöztek.

Az ősök föld területen élők - a lenti ábrán látható - a családi fő oltár körül laknak egy szoros kis közösséget alkotva. A családtagokkal való beszélgetés közben megpróbáltunk visszavezetni a családok fejlődésére és változására, mely hatással volt a telkek felosztásának folyamatára. De a legidősebb hölgy (a 92 éves Xanh mama) sem tudott visszaemlékezni pontosan az eredeti állapotra.

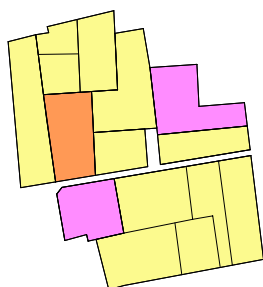
A földfelosztás egyébként követi a hagyományos vietnami falucsaládi szervezési szabályát. A fiú gyermek családalapítását követően az üresen álló (zöldséges, gyümölcs fás) földön kap területet a saját lakóház kialakítására. A leány gyermek a házasság után a férj családhoz költözik. Itt két kivételes eset áll fenn. A 20-s jelzésű telken lakóknak nem született fiú gyermek, ezért a legidősebb lány kapta meg a szülői földet. A 21-s telken szintén a Dang család egyik lány családja lakik. A férj családja a háború után elvesztették a földjüket, így a feleség családjától kaptak építési területet.



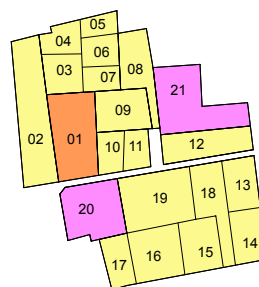
1.



2.



3.



4. 2016 állapot

Családok és lakók száma:

- 01. Thọ: 6
- 02. Đổ: 9
- 03. Vốn: 6
- 04. Bàn: 7
- 05. Đặng: 5
- 06. Đĩnh: 7
- 07. Du: 4
- 08. Vinh: 3
- 09. Quang: 3
- 10. Tiện: 2
- 11. Hà: 4
- 12. Hùng: 3
- 13. Ruy: 4
- 14. Hanh: (4)
- 15. Nức: 2
- 16. Uông: 6
- 17. Biên: 6
- 18. Rung: 6
- 19. Hùng: từ đường
- 20. Lý: 2*
- 21. Tuyết: 4*

* lány gyermek kapott földet

2. melléklet: Đường Lâm falu

2005-ben nemzeti örökségé nyilvánították a falut, 8 műemlékkel (közösségi-ház, templom, pagoda) és közel 1000 hagyományos lakóházzal.

A gazdasági fejlődés és politikai változások ellenére Đường Lâm falunak sikerült megtartania egy észak-vietnami falu jellegzetes jellemzőit. A falu lényegében négy "thôn"-ból (kisfalu-egység) áll: thôn Mông Phụ, thôn Cam Thịnh, thôn Đông Sàng, thôn Đoài Giáp. Ezek az egységek szinte teljesen összemosódnak, csak a szélesebb utca választja el őket egymástól. Négy fő utcája van, melyet négy kapu védelmezi. A kapuk ma már nyitottak, éjszakára nem zárják be, inkább csak szimbólumként áll a bevezető utakon, és üdvözi a látogatókat. A falunak volt körbekerített védelmező kerítése, de egyrészt a **franciák** a zártság megszüntetése miatt, másrészt a falu népességének folyamatos növekedése miatt lebontották. Az utcák kereszteződésében vagy annak mentén találhatóak a falu közösségi háza, pagodája (piros) és középületei (iskola, óvoda - sárga, piac - zöld). A nagyobb falu közös használatú épületei mellett a térképen látható, hogy minden kisfalu-egységnek elszórtan vannak saját használatú kisebb közösségi épületei (kisebb közösségi házak, vagy kis templomok). A falu évente több közösségi ünnepséget is rendeznek. A legnagyobb és legfontosabb események január 4-n thôn Mông Phụ közösségében a falu védelmező szentjének tisztelet adása, 16-n thôn Đông Sàng-ban kívánnak gazdag termékeny évet. Vannak még számos kisebb ünnepségek, rendezvények is melyek a falu lakó számára fontos mint például egy fontosabb esemény vagy személynek tisztelet adása, mint például a júniusban megrendezett Giang Van Minh, 16.sz-i hadvezér emlékének tisztelet adása, az egész falura terjedő minden évben megrendezett eseménye.

Tehát látható, hogy a hagyományos falu közösség Đường Lâm faluban ma is fontos szerepet játszik. Az események az egész falu közösségre kiterjed, sőt a faluból elköltözött emberek is visszajárnak a nagy eseményekre. A rendezvények fő helyszíne egy-egy közösségében vagy templomban és annak udvarán történik, de a menetelés kiterjed a fő utcákra. A feladatokban minden korosztály részt vesz: az idősebbek, a falu aggjai az imádkozással foglalkoznak; az hölgyek a népi táncjárást, zenét felügyelik; a fiatalok hagyományos játékokban vagy a zászlók, hintók menetelésben vesznek ki szerepüket.



Keleti kapu és banyafa



Mông Phụ közösség ház



Menetelés közben

